เงินคือเงิน

อนุสรณ์ แด่

พระครูธรรมาภิวัฒน์

(ทองสุก วงษ์ทรัพย์)

เมรุวัดเครือวัลย์วรวิหาร

๒๑ เมษายน ๒๕๑๖

พระเทพวราภรณ์ (วิชมัย)

วัดบวรนิเวศวิหาร

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

พระครูธรรมาภิวัฒน์

ณ เมรุวัดเครือวัลย์วรวิหาร ธนบุรี

๒๑ เมษายน ๒๕๑๖

เมื่อปี ๒๕๐๘ ข้าพเจ้าได้นำกฐินพระราชทานไปทอดที่วัดเจดีย์หลวง จังหวัดเชียงใหม่ ตอนค่ำ ๆ ของวันไปถึง มีผู้นำจดหมายจากท่านพระครูธรรมาภิวัฒน์มอบให้ ใจความในจดหมายว่า ขอให้ไปรับ "ปลงบริขาร" ที่โรงพยาบาลเชียงใหม่ หมายเลขห้อง ๑๔ จึงนำจดหมายไปเรียนท่านเจ้าอาวาสว่า ผมจะไปพบท่านพระครูที่โรงพยาบาล แล้วจะกลับมาทำอุโบสถทันหรือไม่ ท่านตอบว่า "ทัน" จึงไปพบท่านพระครูธรรมาภิวัฒน์ ท่านป่วยด้วยโรคหัวใจโตมาเป็นเวลานาน ทราบว่าเข้า ๆ ออก ๆ โรงพยาบาลมาเป็นเวลา ๘ ปี จึงได้มอบหนังสือที่ได้ทำไว้เรียบร้อยแล้ว ขอลาออกจากตำแหน่งทั้งหมด ฝากหนังสือมายื่นให้ท่านเจ้าคณะตามลำดับชั้น

เดือนมีนาคม ๒๕๑๐ ท่านก็มาอยู่ที่วัดเครือวัลย์ด้วย เผอิญปีนั้นในเดือนเมษายน คุณอมฤต วิสุทธิธรรมกัปตันเรือนครไทย เรือสินค้าต่างประเทศ ได้เห็น

ข้าพเจ้าทำงานเหน็ดเหนื่อยอยู่ตลอดเวลา จึงนิมนต์ให้ไปพักผ่อน โดยเดินทางไปประเทศญี่ปุ่น ไปกับเรือนครไทย และก็เป็นความจริง คือ ในชีวิตนี้ได้พักผ่อนอย่างแท้จริงก็คราวเดินทางไปประเทศญี่ปุ่นนี้เอง เพราะไม่ต้องมีหน้าที่รับผิดชอบทำอะไรเลย นอกจากไหว้พระสวดมนต์ประจำวัน เป็นเวลา ๑๒ คืน ๑๓ วัน ถึงโตเกียว และขากลับก็ใช้เวลาเท่ากัน คือ ลงเรือคืนวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๑๐ วันที่ ๖ เช้าเริ่มออกเดินทางกลับถึงประเทศไทยวันที่ ๑๐ มิถุนายน เป็นเวลา ๒ เดือนเศษ ในระหว่างที่ไม่ได้อยู่ที่วัด ท่านพระครู ฯ ได้จัดงานวัดเกิดของท่านคือ วันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๑๐ มีปัจจัยเหลือจากการบำเพ็ญกุศลท่านได้สร้างพรมปูอาสน์สงฆ์ที่ลงไหว้พระประจำวันเป็นอนุสรณ์มาจนทุกวันนี้.

ขณะที่อยู่ร่วมกันท่านก็รักษาโรคในตัวของท่านเสมอมา บางครั้งก็ต้องไปนอนโรงพยาบาล ผลสุดท้ายได้พบหมอจีนรักษาโรคหาย ข้าพเจ้าก็พลอยรักษากับท่านด้วย ต่อมาหมอจีนคนที่ได้รักษาท่านพระครู

นั้น ได้สิ้นชีวิตลง คล้ายกับว่ารับเคราะห์แทนตัวท่าน และอยู่ต่อมา เมื่อท่านหายจากโรคภัยไข้เจ็บแข็งแรงดีมาก ขณะนั้นดูเหมือนท่านจะแข็งแรงกว่าข้าพเจ้า ท่านปรารภว่า ที่นี่เขาศึกษาเล่าเรียนกัน สำหรับท่านเองไม่ได้ศึกษาเล่าเรียนอย่างเขาทั้งหลาย จึงใคร่จะไปหาสถานที่วิเวก อย่างที่เคยปฏิบัติมา หลังจากได้อยู่ร่วมกันถึง ๔ ปี ท่านก็ลาไปอยู่วัดวชิราลงกรณ์ ปากช่องนครราชสีมา ก่อนที่ท่านจะมรณภาพไม่กี่วัน ท่านก็ยังมาค้างที่วัด ๒ คืน ทราบว่าอยู่ดี ๆ เบ็นวันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๑๕ ท่านลงไหว้พระสวดมนต์ ลุกขึ้นกราบพระแล้วล้มลง ครั้งแรกพระเณรนึกว่าท่านเบ็นลมธรรมดา ก็นำท่านไปสุขศาลา กลับไม่ดีขึ้น ก็นำไปโรงพยาบาลที่สระบุรี โดยพูดจาอะไรไม่ได้ เข้าขั้นต้องใช้เครื่องช่วยหายใจ จนถึงวันที่ ๑๑ มกราคม เวลา ๑๖.๐๐ น. ก็ถึงมรณภาพ นำศพไปสรงน้ำตั้งสวดบำเพ็ญกุศลที่วัดวชิราลงกรณ์ ปากช่องนครราชสีมา

ขณะนั้นท่านเจ้าคุณพระราชสุทธาจารย์ เจ้าอาวาสไม่ได้อยู่ที่วัด ได้ไปประชุมเจ้าคณะในการตรวจประโยคนักธรรมชั้นตรีที่จังหวัดร้อยเอ็ด.

ข้าพเจ้าได้ไปสรงน้ำศพและรับเป็นเจ้าภาพสวด ๑ คืน ขณะนั้นก็ยังไม่กล้าที่จะตัดสินใจอะไรในเรื่องศพของท่านพระครูธรรมภิวัฒน์ จ่าสิบตำรวจเสนาะ วงษ์ทรัพย์ บุตรของท่าน ได้แจ้งให้ทราบว่าจะนำมารับพระราชทานเพลิงศพที่วัดเครือวัลย์ ครั้นบำเพ็ญกุศล ๕๐ วัน เรียบร้อยแล้ว คือวันอาทิตย์ที่ ๔ มีนาคม ก็ได้นำศพของท่านมายังวัดเครือวัลย์ มีการสวดอภิธรรมพิเศษ และจัดให้มีการสวดอภิธรรมทุกวันพฤหัสบดีไปจนถึงวันพระราชทานเพลิง.

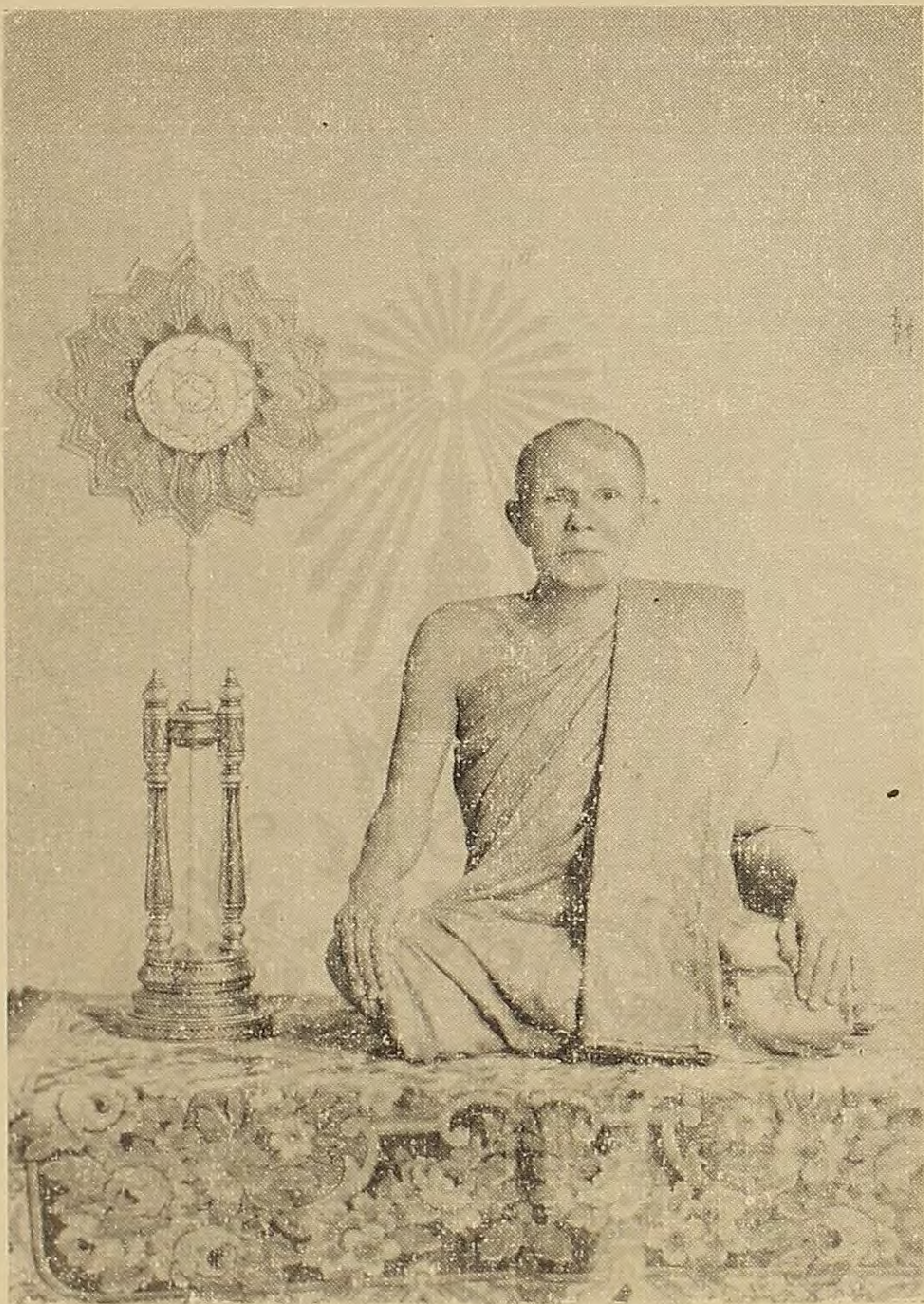
ในการจัดการศพท่านพระครูธรรมาภิวัฒน์ครั้งนี้ ได้กำลังสำคัญจากท่านเจ้าคุณพระเทพวราภรณ์ โดยได้บริจาคค่าหีบศพและจัดพิมพ์หนังสือ ในงานพระราชทานเพลิงศพอีกด้วย ขอขอบคุณอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ขออำนาจบุญกุศลที่ท่านพระครูได้บำเพ็ญมาเป็นอย่างดี กับบุญกุศลที่ คณะศิษย์ สหธรรมิก ญาติมิตร ได้บำเพ็ญมานี้ จงดลบันดาลให้ ดวงวิญญาณท่านพระครูธรรมาภิวัฒน์ได้ประสพสุขในสัมปรายภพ เทอญ

พระราชธรรมโสภณ

วัดเครือวัลย์วรวิหาร

๒๐ มีนาคม ๒๕๑๖

พระครูธรรมาภิวัฒน์
ในตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ จังหวัดลำปาง

ชีวประวัติ

ของ

พระครูธรรมาภิวัฒน์ (ทองสุก ธมฺมคุตฺโต)

นามเดิม ทองสุก วงษ์ทรัพย์ เกิดเมื่อ ๗ ๑ฯ ๖ นพศก ร.ศ. ๑๑๖ ตรงกับวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๐ ณ บ้านตำบลจุกกะพี้ อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี เป็นบุตรนายกี นางวร วงษ์ทรัพย์ มีพี่น้องร่วมครรภ์ ชาย ๔ หญิง ๔ คือ

๑. นางวงษ์ วงศาโรจน์

๒. นายทองสุก วงศ์ทรัพย์

๓. น.ส. สง่า วงษ์ทรัพย์

๔. นายเสงี่ยม วงษ์ทรัพย์ ถึงแก่กรรมแล้ว

๕. นายสงวน วงษ์ทรัพย์ ถึงแก่กรรมแล้ว

๖. นางติ่ง พันธ์สมบูรณ์

๗. นางสุวรรณ ขวัญเย็น ถึงแก่กรรมแล้ว

๘. นายสงัด วงษ์ทรัพย์

ได้ศึกษาหนังสือภาษาไทย ได้ความรู้พอสมควรในสมัยนั้น พูดภาษาจีนและจีนแต้จิ๋ว ภาษารามัญใช้ได้ดี เคยรับราชการแผนกอัยการและกรมเจ้าท่า กรมราชทัณฑ์ เคยได้รับตำแหน่งผู้ช่วยยกบัตรเสือป่าราบหลวงรักษาพระองค์รัชกาลที่ ๖, เคยเป็นพ่อค้า

ครั้นเมื่ออายุ ๒๒ ปี ได้ทำการสมรสกับนางสีนวน บุตรนายดา นางกลับ พ่อค้ามีชื่อเสียงจังหวัดปทุมธานี เกิดบุตรด้วยกัน ๑ คน คือ จ่าสิบตำรวจเสนาะ วงษ์ทรัพย์ ปัจจุบันนี้รับราชการเป็นตำรวจในตำแหน่งนายสถานีวิทยุ และรักษาการในตำแหน่งนายสถานีโทรคมนาคม จังหวัดราชบุรี

เมื่ออายุ ๓๒ ปีบริบูรณ์ เกิดมีศรัทธาแรงกล้า ทั้งเบื่อหน่ายโลก ประกอบกับเมื่อภรรยาคลอดบุตร ได้พิจารณาเห็นว่า ทุกข์ทั้งหลาย ตนเป็นผู้ก่อ ถ้าไม่หนีก็คงจะต้องเกิดเป็นทุกข์ดังนี้อีก จึงขออนุญาตลาออกบวช

ครั้นวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๓ ได้

อุปสมบท ณ พัทธสีมาวัดบรมนิวาส เจ้าพระคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจนฺโท จันทร์) เป็นพระอุปัชฌายะ เจ้าคุณพระญาณรักขิต (หรั่ง) เป็นพระกรรมวาจาจารย์ ท่านพระอุปัชฌายะขนานนามฉายาว่า "ธมฺมคุตฺโต"

ครั้นเมื่ออุปสมบทแล้ว ได้อยู่อบรมที่วัดบรมนิวาส พระอุปัชฌายะได้มอบให้กับท่านเจ้าคุณเทพวรคุณ (อ่ำ ภทฺราวุโธ) น้องชายของท่าน ซึ่งเวลานั้นยังเป็นพระครูศีลวรคุณอยู่ จึงได้ติดตามท่านขึ้นไปจำพรรษาที่วัดสิริจันทร์นิมิตร (เขาพระงาม) จังหวัดลพบุรี เจ้าหน้าที่จัดเสนาสนะ ได้จัดให้ไปอยู่ ณ เงื้อมผาหน้าถ้ำ ซึ่งมีงูเหลือมอยู่ในที่นั้น ได้อธิษฐานพรรษาอยู่ในที่นั้น ด้วยความตั้งใจจะทำตนให้พ้นทุกข์ ทั้งเกรงภัยจากงูเหลือม จึงเป็นเหตุยังความไม่ประมาทให้เกิดขึ้น ตั้งหน้าตั้งตาเจริญสมณธรรม จนได้รับความเยือกเย็น เป็นเหตุให้จิตใจไม่อาลัยในบุตรภรรยาและสมบัติทางโลก พอออกพรรษาได้ออกเที่ยวจาริกไปหา

วิเวกตามสมณวิสัย บังเอิญไปพบพระอุปัชฌายะที่วัดเกตการาม เลยถือโอกาสเข้าทำอุปัชฌายวัตรตามสมณ-วิสัย ท่านพูดว่า อยากให้เธอไปอบรมกับท่านอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต ที่เชียงใหม่ ก็เลยรับพรของท่านว่าจะไป ครั้นถึงเวลา ทางวัดบรมนิวาส ได้ส่งพระเปรียญขึ้นไปสอนพระปริยัติธรรม ณ วัดเจดีย์หลวง เชียงใหม่ท่านได้กรุณาให้ไปด้วย ใน พ.ศ. ๒๔๗๔ ได้จำพรรษารับการอบรมจากท่านอาจารย์มั่น ที่วัดป่าอรัญญวิเวก อำเภอแม่แตง เชียงใหม่ พอออกพรรษาแล้วได้ทราบว่าท่านพระอุปัชฌายะอาพาธหนัก ขาหัก ท่านอาจารย์ ฯ มีความประสงค์อยากจะลงไปเยี่ยมปฏิบัติท่าน จึงได้ปรารภกับคณะว่า ผมไปกรุงเทพ ฯ ครั้งนี้ ไม่เห็นใครที่สมควรพอจะรักษาศรัทธาญาติโยมได้ และปก-ครองพระเณรแทนได้ นอกจากพระทองสุกเท่านั้น ข้าพเจ้าไม่รู้ว่าจะเรียนสนองท่านได้อย่างไร เลยรับพรท่านด้วยวิธีนิ่งอยู่

ครั้นเมื่อท่านอาจารย์ลงไปแล้ว ได้ตั้งอกตั้งใจพา

พระเณรเจริญสมณธรรมตลอดมา ในภายหลังได้ทราบการอาพาธของพระอุปัชฌายะว่า มีอาการหนักลงไปทุกที จึงได้พิจารณาว่า ถ้าหากว่าท่านพลาดพลั้งลงไป เราจะเสียใจในภายหลังว่าตนไม่ได้ทำอุปัชฌายวัตร จึงตัดสินใจมอบวัด และพระเณรไว้กับพระอาจารย์หอมแล้ว ตนเองก็เดินทางเข้ากรุงเทพ ฯ ได้เข้าอุปฐากทำอุปัชฌายวัตรตั้งแต่วันแรกมาถึง ด้วยกำลังกายด้วยกำลังใจจนเป็นที่ถูกอัธยาศัยของท่าน เลยเป็นเหตุให้ท่านพุทธบริษัทที่ไปมาอยู่เสมอได้ขนานนามว่า "พระคิลานุปัฏฐาก" พอถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ เกิดเพลิงไหม้บ้านคุณโยมข้าพเจ้า เลยไม่ไว้ใจในชีวิต จึงขอลาอุปัชฌายะจะไปหาวิเวก ท่านปรารภให้ข้าพเจ้าไปอยู่ที่ถ้ำสิงห์โต บ้านไผ่ขวาง ลพบุรี ซึ่งเขาสร้างเสนาสนะเอาไว้ทำความเพียรสำหรับท่านอุปัชฌายะ ข้าพเจ้ารับพรของท่านออกไปเจริญสมณธรรมยังถ้ำสิงห์โต หลังจากอธิษฐานพรรษาได้ ๓–๔ วัน ก็ได้ทราบข่าวการมรณภาพของท่านพระอุปัชฌายะ เมื่อออกพรรษาจึง

เดินทางกลับกรุงเทพ ฯ เพื่อจะมาช่วยงานศพของท่านพระอุปัชฌายะ เมื่องานผ่านพ้นไปแล้ว ได้เดินทางไปหาวิเวกที่ถ้ำกุญชร ราชบุรี

อัศจรรย์ครั้งที่ ๑

ใน พ. ศ. ๒๔๗๖ ได้ทำความเพียรอยู่ที่วัดถ้ำกุญชร จนถึงเดือนมิถุนายน ๒๔๗๖ เกิดอาพาธโรคบิดขนาดหนัก ถึงกับต้องนอนอยู่ล่อง แต่จิตใจของตนเองกลับได้รับอารมณ์อิ่มเอิบจากปฏิภาคนิมิต จนได้เห็นวิมานอันชัดเจน ในระหว่างนั้นจะหลับตาก็เห็น ลืมตาก็เห็นวิมานมาลอยอยู่เฉพาะหน้า ต่อมาอุบาสิกาหุนผู้อุปัฏฐากอยู่ในที่นั้น ได้เห็นอาการของข้าพเจ้าค่อนข้างหนัก จึงช่วยขวนขวายหาคนมาหามข้าพเจ้าซึ่งพอใจที่จะอยู่อย่างนี้ ไปพยาบาลกันที่วัดสัตตนาถราชบุรี กว่าจะหายเป็นปกติดีก็จวนจะเข้าพรรษา ท่านเจ้าคุณธรรมเสนานี (เงิน) ฯ ขอนิมนต์ให้จำพรรษาอยู่ที่วัดสัตตนาถ เพราะร่างกายยังไม่แข็งแรงพอ เลยรับพรท่านจำพรรษาอยู่ที่วัดนั้น ๓ พรรษา ฤดูแล้งออกไป

หาวิเวกตามถ้ำ ตามเขา เช่น เพชรบุรี บ้านชะอำ ประจวบคีรีขันธ์ ทุก ๆ ปี

อัศจรรย์ครั้งที่ ๒

พ. ศ. ๒๔๗๘ พอออกพรรษาแล้ว ได้ออกไปทำความเพียรที่วัดเขาถ้ำกุญชร ในระยะนี้ประกอบความเพียรได้จิตสงบจากนิวรณ์ (เป็นสมาธิ) มีอารมณ์แช่มชื่นอยู่หลายวัน ต่อมาเกิดมีจิตวิตกวิจารถึงวัดเจดีย์หลวงเชียงใหม่ เพราะว่าเมื่อท่านพระอุปัชฌายะกำลังอาพาธหนักได้ปรารภคล้ายๆกับจะขอฝากวัดเจดีย์หลวงไว้ด้วย และได้พูดอีกว่า วัดอยู่กลางบ้านกลางเมืองถ้าร้างไปก็น่าอายเอา จึงตัดสินใจว่าจะขึ้นไปภาคเหนือเพื่อจะช่วยเป็นกำลังวัดเจดีย์หลวง ตามความประสงค์ของท่านพระอุปัชฌายะ การเดินทางนั้น ไปอย่างพระธุดงค์ ได้พระปานเป็นพระอนุจรไปด้วย ครั้นถึงเชียงใหม่แล้ว ได้พักทำความเพียรอยู่ตามสำนักต่าง ๆ ในบริเวณเชียงใหม่นั้น ครั้นจะเข้าไปจำพรรษาในวัดเจดีย์หลวง ก็เกรงว่าจะได้ประโยชน์น้อย จึงได้ตกลง

ใจว่าจะไปสร้างวัดธรรมยุตขึ้นทางบ้านหนองดู่ จังหวัดลำพูน ทั้งตนก็ไม่เคยไปเห็น และไม่คุ้นเคยกับคนในถิ่นนั้นด้วย จึงเบ็นของยาก ต้องอาศัยสัจจบารมี ได้ตั้งสัจจะขึ้นว่า ตั้งแต่ข้าพเจ้าอุปสมบทมาจนถึงวันนี้ ข้าพเจ้าไม่เคยดำริจะสึกเลย ข้าพเจ้าจะช่วยสนับสนุนพระพุทธศาสนาให้เจริญจนได้ ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย จงช่วยดลบันดาลให้ญาติโยมทางบ้านหนองดู่ไปพบกับข้าพเจ้าที่บนยอดดอยสุเทพเถิด

วันที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๔๗๘ ข้าพเจ้าได้ทำวิสาขบูชาที่วัดเจดีย์หลวงแล้ว พอรุ่งขึ้นก็ได้เดินทางขึ้นดอยสุเทพ ไปคอยพบญาติโยมตามที่ได้อธิษฐานเอาไว้ พอถึงวันที่ ๒๐ เดือนเดียวกันนั้น เวลาบ่าย ๒ โมง ก็ได้พบผู้ใหญ่แก้วกำลังพูดภาษารามัญอยู่กับพวกลูก ๆ หลาน ๆ จึงเข้าไปถามว่าพ่อออก (โยมผู้ชาย) อยู่ที่ไหน ได้รับตอบว่าอยู่บ้านหนองดู่ จึงได้ปรารภถึงสถานที่ ๆ จะไปพำนักทำความเพียร ผู้ใหญ่แก้วได้บอกว่า มีวัดร้างอยู่ พร้อมขอรับรองให้ความสะดวก ขอ

นิมนต์ให้ข้าพเจ้าไปให้จงได้ จึงรู้สึกปีติว่า คำอธิษฐาน
ของตนออกจะศักดิ์สิทธิ์ดีมาก และคงจะสมประสงค์ที่
ตนตั้งใจไว้ ได้พักทำความเพียรอยู่บนดอยสุเทพนี้ประ-
มาณ ๒๐ วันเศษ จึงได้ชวนผู้เฒ่าหม่องไปเที่ยววิเวก
ทางบ้านหนองดู่ ได้ไปหาท่านเจ้าคณะหมวด พระ
ญาณกิตติ เจ้าอาวาสวัดหนองดู่ ได้เรียนแนะนำตนเอง
ให้ท่านทราบ ท่านอนุญาตให้ไปพักที่วัดร้าง และท่าน
ได้ช่วยกรุณาสงเคราะห์อนุเคราะห์เสนาสนะ พร้อม
ด้วยเครื่องใช้สอยทุกประการ วัดนี้สิ่งก่อสร้าง กุฏิ
วิหาร ไม่มีเหลือเลย คงมีแต่อุโบสถอยู่หลังเดียว จึง
ได้อาศัยอุโบสถเป็นที่พัก พอค่ำลงมีชายคนหนึ่งมาหา
บอกว่าจะขอสมาทานศีล และได้พูดว่า เมื่อผมเห็น
ท่านเข้าแล้ว รู้สึกมีศรัทธาอยากจะทำความดีกับเขาบ้าง
ข้าพเจ้าจึงบอกว่า รอให้มีพวกอีกหลายคนสักหน่อยจึง
ค่อยสมาทาน ต่อมาได้ทราบว่า ชายคนนี้ ชื่อนายสุข
เป็นนักเลงขี้เมา ดึกพอสมควรมีคนประมาณสัก ๑๐ คน
เศษ ส่วนผู้หญิงอยู่นอกอุโบสถ ข้าพเจ้าก็ชวนผู้ที่มา

ไหว้พระกันเสียก่อน ข้าพเจ้าเป็นผู้นำ เมื่อไหว้พระทำวัตรค่ำเสร็จแล้ว ก็บอกให้พากันอาราธนาศีล เมื่อให้ศีลเสร็จแล้ว ก็แนะนำให้พากันตั้งใจฟังธรรมต่อไป พอข้าพเจ้าแสดงธรรมไปได้ประมาณ ๓๐ นาที เกิดอัศจรรย์มีลมมีฝนตกลงมา จนพวกผู้หญิงที่ถือตามประเพณีว่าเข้าโบสถไม่ได้ ก็จำต้องละประเพณีของตนเพราะทนฝนไม่ไหว ข้าพเจ้าเห็นมีโอกาสเลยขอรับรองว่า "ผู้หญิงเข้าโบสถ์ ไม่ตกนรกแน่นอน" แสดงธรรมอยู่พอสมควรก็เลิกประชุมกันไป

พอเช้าขึ้นก็มีคนมาทำบุญกันตามนิยม เวลาค่ำมีคนพากันมาไหว้พระทำวัตรค่ำ สมาทานศีลฟังธรรมกันทุกวัน รู้สึกว่ามากขึ้นตามลำดับ จนชาวบ้านพอออกพอใจในระเบียบพิธีของคณะธรรมยุต และพอใจข้อวัตรปฏิบัติที่ตนได้เข้าอบรม จึงได้ขอนิมนต์ให้ข้าพเจ้าอยู่จำพรรษา เพื่อจะได้มีโอกาสอบรมพวกตนต่อไป ข้าพเจ้าคิดว่าจะรับนิมนต์เสียทีเดียว ก็เกรงจะไม่ขลัง จึงแนะให้ว่า การที่จะอยู่จำพรรษานั้น ต้องแล้วแต่

พระเถระจะเห็นดีเห็นชอบด้วย ถ้าอยากได้อาตมา ก็ขอให้ไปนิมนต์จากท่านเจ้าอาวาสวัดเจดีย์หลวง ถ้าท่านอนุมัติอาตมาก็จะอยู่จำพรรษา พอถึงเดือนกรกฎาคม พวกชาวบ้านหนองดู่ก็พากันไปวัดเจดีย์หลวง เข้าขอข้าพเจ้าจากเจ้าอาวาส พวกชาวบ้านหนองดู่ได้ขอรับรองไว้ว่า จะไม่ให้ขัดข้องเรื่องอาหารบิณฑบาต ท่านเจ้าอาวาสจึงว่าถ้ารับรองได้ก็อนุญาต เลยเป็นอันตกลงว่า ข้าพเจ้าพร้อมกับพระปานพากันจำพรรษาอยู่วัดร้างบ้านหนองดู่ ได้ตั้งอกตั้งใจทำความเพียรและแนะนำพวกบ้านหนองดู่ให้เกิดศรัทธาแก่กล้า ในการรักษาศีล เจริญภาวนา ตั้งสัจจอธิษฐาน รับสมาทานอุโบสถและทำความเพียรไม่ให้ขาดตลอดพรรษา นายสุข ขี้เมาคนที่มาหาครั้งแรก กลายเป็นผู้นำพาคนทั้งหลายเข้าวัดรักษาศีลฟังธรรม เจริญภาวนาเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก

อัศจรรย์ครั้งที่ ๓

ครั้น พ.ศ. ๒๔๗๙ ท่านญาณกิตติ เจ้าอาวาสวัดหนองดู่ มีความสนใจในข้อวัตรปฏิบัติที่ประชาชนพา

กันตื่นตัว ท่านจึงได้ไปหาข้าพเจ้า และปรารภขึ้นว่า คนแก่เช่นท่านจะทำความเพียรได้ไหม ข้าพเจ้าได้เรียนตอบท่านว่า สมเด็จพระบรมศาสดาได้ทรงรับสมอ้างไว้ว่า การทำความดีไม่มีกาลไม่มีสมัย ยิ่งอย่างเช่นท่านครูบาแล้ว ยิ่งสมควรด้วยประการทั้งปวง เพราะ ๑ เป็นผู้มีอายุพรรษามาก ๒ เป็นผู้นำพุทธบริษัท ท่านได้ตกลงขอเรียนพระกัมมัฏฐาน ข้าพเจ้าขอโอกาสแล้วจึงได้แนะนำให้เจริญอานาปานัสสติกัมมัฏฐาน ท่านได้ตั้งใจทำความเพียรเต็มความสามารถ จนได้รับความสงบจากสมาธิ ท่านเคยเล่าว่า บางสมัยสงบจนตัวลอย

ต่อมาออกพรรษาแล้ว ข้าพเจ้าจะไปวิเวกทางห้วยน้ำริน ท่านก็ขอติดตามไปด้วย ข้าพเจ้าเห็นว่าท่านชรามากแล้ว อายุก็จะถึง ๘๐ ปีย่างเข้ามาแล้วอย่าไปเลยได้ห้ามท่านไว้ ท่านก็ไม่ยอมขอติดตามไปจนได้ตกลงก็พากันไป พักทำความเพียรอยู่ที่ห้วยน้ำรินพอสมควรแล้ว ก็ปล่อยให้ท่านทำความเพียรอยู่แต่ผู้เดียว ส่วนข้าพเจ้าหลีกไปหาที่วิเวกทางดอยสุเทพ ท่านครูบา

ท่านอยู่ทางห้วยน้ำริน เมื่อทำความเพียรครั้งใด ก็มีเสียงมากระซิบที่หูบอกว่า "ญัตติเสียใหม่เถิด" เป็นอยู่อย่างนี้ทุกวัน ครั้นลืมตาขึ้นก็มองไม่เห็นคน จนเกิดรำคาญ ต้องพาสังขารไปหาท่านเจ้าคุณสมเด็จมหาวีรวงศ์ (ครั้งยังเป็นพระญาณดิลก) ที่วัดเจดีย์หลวงเพื่อเรียนท่านขอญัตติใหม่ ท่านเจ้าคุณสมเด็จมหาวีร-วงศ์ จึงได้ใช้พระไปตามข้าพเจ้าที่ดอยสุเทพ ลงมาปรึกษากันถึงเรื่องจะญัตติและโอนวัดหนองดู่ แต่ข้าพเจ้าเห็นว่า เวลานี้ก็ยังมีพรรษายังไม่ครบ ๑๐ ควรจะรอไปก่อน ส่วนท่านเจ้าคุณสมเด็จมหาวีรวงศ์ ขอรับรองว่า พระที่จะเอามาเป็นสมภารพอที่จะให้นิสสัยพระนั้นพอจะหาได้ จึงได้ตกลงกัน ข้าพเจ้าก็กลับบ้านหนองดู่เพื่อประชุมพระภิกษุสามเณรและชาวบ้าน เมื่อมีความเห็นพร้อมกันแล้ว จึงกลับไปวัดเจดีย์หลวงปรึกษาท่านเจ้าคุณสมเด็จ ฯ เขียนรายงานกราบเรียนสมเด็จเจ้าคณะใหญ่ ประมาณ ๒๐ วันเศษ ก็ได้รับคำสั่งจากสมเด็จเจ้าคณะใหญ่ อนุมัติให้ญัตติได้ตาม

ลัทธิพิธี

ครั้นอยู่ต่อมา ในวันที่ ๒๔ ตุลาคม พ. ศ. ๒๔๘๑ ข้าพเจ้าได้ตำแหน่งฐานานุศักดิ์ เป็นพระปลัดและรักษาการในหน้าที่เจ้าอาวาสวัดหนองคู่ ต่อมาประมาณเดือนมิถุนายน พ. ศ. ๒๔๘๑ ได้รับตราตั้งเจ้าอาวาส พ.ศ. ๒๔๘๒ อาพาธเป็นโรคหัวใจ และเส้นประสาทพิการ จนเป็นเหตุต้องทูลลาสมเด็จเจ้าคณะใหญ่ ไปรักษาตัวและตากอากาศทางชายทะเล ได้ไปพักอยู่ที่ทุ่งแห้วปากคลองระยอง บังเอิญในสถานที่นั้นคิดจะสร้างวัดบำเพ็ญกุศล เลยได้ช่วยชาวบ้านสร้างวัดตรีรัตนารามขึ้น ได้พระขุนทิพมณเฑียรเป็นกำลังพอเป็นรูปวัดขึ้นได้ ต่อจากนั้น ข้าพเจ้าได้ไปธุดงค์ทางบ้านตำบลชากพง ได้ไปพักอยู่ที่เขาวังเฉลาโอน ในหมู่บ้านนี้อยู่ห่างจากวัด เมื่อมีพระไปพักก็พากันมีศรัทธาออกไปฟังธรรม และเจริญกัมมัฏฐาน ที่มีศรัทธาเป็นที่น่าอัศจรรย์ ก็คือนางเจือน จำนงวารี ถึงกับเอาลูกไปนอนบนตักนั่งกัม-มัฏฐาน ทำให้ข้าพเจ้าเกิดความสงสารถึงผู้ที่จะทำความ

ดี แต่ไม่มีผู้นำ พร้อมกันนี้พวกทายกทายิกาทั้งหลาย ก็พากันวิงวอนให้อยู่อบรม พวกญาติโยมก็สร้างที่พักให้เสร็จไม่ทันถึง ๒ เดือน

ใน พ. ศ. ๒๔๘๓ มีพระจำพรรษา ๖ รูป ได้ขออนุมัติขนานนามวัดว่า วัดสนามรัตนาวาส เริ่มสร้างกุฏีถาวรขึ้นตั้งแต่พรรษานั้นต่อมา ในปัจจุบันนี้มีสิ่งก่อสร้างคือ ศาลาบำเพ็ญกุศล ๑ หลัง กุฏีถาวร ๔ หลัง หอไตร ๒ ชั้น ยาว ๖ วา ๑ หลัง มณฑปพระพุทธ-บาทจำลอง ๑ หลัง หอฉันโรงครัว ๑ หลัง ข้าพเจ้าจำพรรษาอยู่วัดนี้ ๔ พรรษา พอ พ. ศ. ๒๔๘๗ ไปบวชนาคกับเจ้าพระคุณพระรัชชมงคลมุนี ที่ปากน้ำประแสชาวบ้านอำเภอแกลงไปขอร้องกับพระเดชพระคุณท่านฯว่าสถานที่บำเพ็ญกุศลอยู่ห่างไกลกับสถานที่เจริญ ประ-ชาชนผู้เฒ่าผู้แก่จะไปมารักษาอุโบสถ และฟังธรรมก็ลำบากมาก ทั้งเด็กที่จะไปเรียนจะต้องออกจากบ้านตั้งแต่เช้า อยากให้ช่วยสร้างวัดไว้บำเพ็ญกุศล ทายกทายิกาจะได้มีโอกาสเข้าอบรมศีลธรรมสัมมาปฏิบัติ ให้พอ

สมควร พระเดชพระคุณท่าน ฯ จึงได้ชวนให้ข้าพเจ้าไปดูสถานที่สร้างวัดพร้อมกับท่านด้วย จึงได้พากันไปดูบังเอิญได้ที่ของนางสม ขายให้ ๓ ไร่ และนางสมถวายอีก ๑ งาน รวมเป็น ๓ ไร่ ๑ งาน ทั้งขอถวายขนำ (เรือนร้าง) ปลูกอยู่ในที่นั้นอีก ๑ หลัง ข้าพเจ้าเลยถือเอาสุญญาคารนั้นเป็นที่พักทีเดียว พอกลางคืนมีคนชาวบ้านนั้นพากันออกไปฟังธรรม ข้าพเจ้าก็นำไหว้พระทำวัตรแล้ว ให้ศีล แสดงธรรมให้ฟัง เมื่อจบการแสดงธรรมแล้ว จึงปรารภกับญาติโยมที่มาประชุมอยู่นั้นว่า เราได้ซื้อที่นางสมไว้ เรายังไม่มีปัจจัยให้เขาเลย โยมจะออกกันคนละเท่าไร พอพูดขาดคำก็มีคนพากันสละทรัพย์ตามศรัทธา รวมยอดแล้วปรากฏว่าได้ปัจจัยใช้ค่าที่ดินของนางสมแล้ว ยังคงเหลือเก็บไว้สมทบทุนสร้างศาลาบำเพ็ญกุศลต่อไป วัดนี้ได้ลงมือสร้างแต่เดือน พฤษภาคม พ. ศ. ๒๔๘๗ ได้เริ่มสร้างศาลาบำเพ็ญกุศล ๑ หลัง สร้างกุฏิอีก ๖ หลัง แล้วเสร็จภายใน ๒ เดือน ได้รับขนานนามว่า วัดสารนาถ-

ธรรมาราม ในพรรษานี้มีพระเณรจำพรรษา พระ ๖ รูป เณร ๒ รูป, พ. ศ. ๒๔๘๘ เจ้าพระคุณพระรัชชมงคลมุนี ได้เริ่มสร้างมหาอุโบสถขึ้น พระมหาพิทย์เข้ารับหน้าที่แทน ข้าพเจ้าขอปลีกตัวไปทำความเพียรทางวัดคลองกุ้ง จ. จันทบุรี พอออกพรรษาแล้ว, พ. ศ. ๒๔๘๙ เจ้าพระคุณเจ้าคุณธรรมเจดีย์ วัดโพธิ-สมภรณ์ อุดรธานี ขอให้ไปช่วยต่ออายุโนนพระนิเวศน์ จ. อุดรธานี ได้พระประสพเป็นพระอนุจรไปด้วย ๑ รูป ชาวอุดรมีศรัทธาแก่กล้าในสัมมาปฏิบัติและบริจาคทาน ในพรรษานี้รู้สึกว่ามีพวกทายกทายิกามาอบรมทำกัมมัฏ-ฐานภาวนากันเป็นที่น่าปลื้มใจ พอออกพรรษาแล้ว ข้าพเจ้าเตรียมหาปัจจัยรวบรวมปฏิสังขรณ์กุฏิ ที่ชาวบ้านอุดรสร้างอุทิศไว้สำหรับท่านอาจารย์มั่น บังเอิญคุณโยมโบ ตราชู ร้านธรรมขันธ์โอสถ จ. ขอนแก่น ขอถวายกระเบื้องกับท่านเจ้าคุณธรรมเจดีย์ ปัจจัยที่ได้รวบรวมไว้นั้น จึงไม่ได้จ่ายเป็นค่ากระเบื้อง มอบให้ไว้กับกรรมการวัด เป็นจำนวน ๑,๐๐๐ บาทเศษ เพื่อ

เอาไว้ซ่อมเสนาสนะต่อไป

พ.ศ. ๒๔๙๐ ทางอำเภอหลังสวน จ. ชุมพร ต้องการจะให้ไปปฏิสังขรณ์วัด และอบรมญาติโยมทางวัดเขาเสกขาราม เพราะสภาพของวัดโทรมมากแล้ว เมื่อข้าพเจ้าไปถึงแม้แต่ทางเข้าวัดก็เต็มทน ได้พระอนุจรไปด้วย ๒ รูป คือ พระ ร.ต. คณึง วงศาโรจน์ สามเณรเสนาะ วงษ์ทรัพย์ ร่วมกับพระทางหลังสวน ๔ รูป เณรอีก ๑ รูป พอเข้าพรรษามีทายก-ทายิกา ไปรักษาอุโบสถฟังธรรมตอนเช้าประมาณ ๒๐–๓๐ คน แต่ส่วนตอนบ่ายมีทายกทายิกาทางวัดด่าน ทางวัดโตนด วัดบางลำภู วัดขันเงินไปสมทบด้วย รู้สึกว่าผู้คนคับคั่งมาก ได้พากันตั้งสัจจอธิษฐานสมาทานรักษาอุโบสถไม่ให้ขาดตลอดพรรษา บางทีวันอุโบสถยังได้สมาทานเนสัชชิกกันก็มี พอออกพรรษาแล้ว ปัจจัยที่ญาติโยมพากันถวายไว้เป็นค่าใช้สอย เห็นว่ายังเหลือพอสมควร จึงมอบให้กับโยมกรรมการของวัด เอาไปซื้อปูนมาทำบันไดจากศาลา

บำเพ็ญกุศลลงไปถึงศาลาหอฉัน เมื่อทำเสร็จแล้ว ชาวบ้านทางตลาดขันเงินเห็นว่าเหมาะสมดี เลยมีศรัทธาพากันบริจาคทรัพย์ให้สร้างขึ้นไปถึงบนยอดเขา ยังปรากฏอยู่จนทุกวันนี้

ต่อมาคุณโยมหีต คุณโยมเพื่อง ได้มีศรัทธาสร้างกุฏีถวายอีก ๒ หลัง

พ.ศ. ๒๔๙๑ ทางลำพูน เชียงใหม่ ได้กราบทูลสมเด็จพระสังฆราชเจ้าว่า เวลานี้วัดหนองดู่ จ. ลำพูน ไม่มีพระผู้ใหญ่ปกครองพระเณร และรักษาศรัทธาญาติโยม ขอได้ทรงพระกรุณาสั่งให้พระปลัดทองสุกขึ้นไปรับตำแหน่งเจ้าอาวาสตามเดิม เพราะเหตุว่าได้ลาไปรักษาตัวเป็นเวลานานถึง ๙ ปีแล้ว เมื่อข้าพเจ้าได้รับทราบทางคณะแล้ว ก็ได้ไปหาท่านเจ้าพระคุณเจ้าคุณพรหมมุนี ซึ่งเวลานั้นยังเป็นท่านเจ้าคุณธรรมปาโมกข์ ท่านจึงว่า ควรจะขึ้นไปช่วยวัดหนองดู่ เพราะว่าเวลานี้ไม่มีใคร ข้าพเจ้าก็รับพรท่านโดยดี ท่านจึงสั่งให้เลขา ฯ จัดการเบิกค่าพาหนะส่งไปเป็นทางการ

คณะสงฆ์พร้อมด้วยพระ ๓ รูป

๑. พระ ร.ต. คณึง วงศาโรจน์ ๒. พระจรูญ บิณฑรัตน์ ๓. พระเสนา วงษ์ทรัพย์ ได้ไปช่วยวัดหนองดู่อยู่ได้ ๓ พรรษา ได้ช่วยปฏิสังขรณ์เทพื้นศาลาหอฉันและเทพื้นศาลาบาตร สร้างวัจจกุฏีห้องน้ำ และได้ทำการฉลองโรงเรียนประชาบาลซึ่งปลูกอยู่ในวัด

และต่อมา พ.ศ. ๒๔๙๓ เกิดโรคเก่ากำเริบ เนื่องจากอากาศหนาวจัด และประกอบด้วยโลหิตน้อย เลยกลายเป็นไข้หนัก รักษาเท่าใดก็ไม่ทุเลา จำเป็นต้องทิ้งวัดอีก มารักษาตัวทางระยอง จวนจะเข้าพรรษาจึงค่อยทุเลา บังเอิญวัดสามัคคีคุณาวาส (บ้านตาขัน) ต้องการให้ไปช่วยให้นิสสัยพระเณร เพราะเจ้าอาวาสไม่สมัครใจอยู่ ทั้งถูกญาติโยมตัดพ้อต่อว่า ตั้งแต่ริเริ่มสร้างวัดให้แล้ว ไม่เคยไปอบรมพวกเขาเลย จึงเห็นว่าก็ควรจะอยู่ให้เขาได้รับการอบรมบ้าง จึงได้อยู่จำพรรษาในที่นั้น มีพวกญาติโยมอุบาสกอุบาสิกา พากันมารักษาศีลอุโบสถฟังธรรม เจริญกัมมัฏฐาน ภาวนา

และได้ตั้งสัจจอธิษฐานรักษาอุโบสถ ไม่ให้ขาดตลอดพรรษา ภาวนาทุก ๆ วันเป็นนิจ บางอุโบสถได้ถือเนสัชชิกกันบ้างก็มี

พอออกพรรษาแล้วได้ไปหาวิเวกทำความเพียรทางวัดเขาน้อยนาวา ท่าแฉลบ จันทบุรี บังเอิญที่วัดนี้ขาดพระ ญาติโยมและบุตรบุญธรรมซึ่งอยู่ในที่นั้นวิงวอนขอนิมนต์ให้อยู่อบรมพวกเขาบ้าง ครั้นจะไม่รับก็ตัดพ้อต่อว่า ตั้งแต่พวกเขาได้พากันสร้างวัดขึ้นแล้ว ไม่เคยมาอยู่จำพรรษาโปรดเลย พิจารณาแล้วเห็นว่าสมควรจะเมตตากับผู้ที่สนใจในสัมมาปฏิบัติจึงตกลง ใน พ.ศ. ๒๔๙๔ อยู่จำพรรษาวัดเขาน้อยนาวาท่าแฉลบ ในพรรษารู้สึกว่ามีผู้คนพากันสนใจเจริญกัมมัฏฐาน ภาวนากันมาก ตลอดทั้งผู้ที่ไม่เคยมาก็มาทั้งคนต่างตำบลก็มาสมทบด้วย เป็นที่น่าปลื้มใจมากตลอดทั้งผู้คนมากจนกระทั่งออกพรรษาแล้ว ได้พาพวกคณะเขาน้อย ท่าแฉลบ และญาติโยมตำบลที่อยู่ข้างเคียง จ. จันทบุรี มาทอดกฐินวัดสนามรัตนาวาส

จ. ระยอง เมื่อมาเห็นสภาพวัดทรุดโทรมมากน่าสลดใจ ประกอบทั้งญาติโยมก็พากันตัดพ้อต่อว่า เพราะท่านอาจารย์ทอดทิ้งไปเสียจนไม่เหลียวแล สภาพของวัดต่อไปจึงเป็นเช่นนี้ ถ้าไม่ทิ้งเสียก็คงเจริญไปไกลแล้ว เมื่อได้ฟังถ้อยคำของญาติโยมปรับทุกข์เช่นนั้นแล้ว ก็เกิดมีความสงสารวัดขึ้น จึงได้ตัดสินใจอยู่ปฏิสังขรณ์วัดต่อไป

ใน พ.ศ. ๒๔๙๕ ได้ลงมือซ่อมเสนาสนะที่ชำรุดบางแห่งให้เรียบร้อยดีแล้ว และสร้างกุฏิถาวรขึ้นขึ้นอีก ๒ หลัง เสาปูนต่อไม้ พื้นปูกระดาน ฝากระดานหลังคามุงกระเบื้อง พ.ศ. ๒๔๙๖ สร้างหอฉัน โรงครัวขึ้นอีก ๑ หลัง เสาปูนต่อไม้ พื้นกระดาน ฝากระดานหลังคามุงกระเบื้อง ได้จัดหาปัจจัยไว้สำหรับภัตตาหารของพระภิกษุสามเณรที่มาอยู่ในวัดนี้ ปัจจุบันนี้ มีปัจจัยจำนวน ๕,๖๐๐ บาท ได้มอบไว้กับไวยาวัจกรหาผลประโยชน์ เอาดอกเบี้ยมาเลี้ยงพระ

พ. ศ. ๒๔๙๗ ยังรักษาตัวอยู่ที่วัดสนามรัตนาวาส ๓ พรรษา พ. ศ. ๒๔๙๘ ได้มาจำพรรษาอยู่วัดพุทธบูชา บางมดนี้ เป็นเหตุให้ทิ้งวัดเดิม ด้วยความจำเป็นดังกล่าวแล้ว

ครั้นถึงวันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๐๒ ได้รับคำสั่งจากเจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต ให้ไปรับตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดเชตวัน อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง มีตำแหน่งหน้าที่และอำนาจเต็มตามสังฆาณัติตั้งแต่บัดนั้นมา ต่อมาได้รับคำสั่งที่ ๕/๒๕๐๓ แต่งตั้งให้เป็นเจ้าคณะอำเภอจังหวัดลำปาง เชียงราย ธรรมยุต ครั้นวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๐๕ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูธรรมาภิวัฒน์ ตั้งแต่นั้นมาครั้นถึงวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๐๗ ได้รับหนังสือตราตั้งที่ ๔/๒๕๐๗ ให้เป็นพระอุปัชฌายะในคณะธรรมยุตต่อมา ครั้นได้รับตำแหน่งหน้าที่ครบถ้วนแล้วได้บำเพ็ญกรณียกิจปฏิสังขรณ์วัด ดังมีรายการดังต่อไปนี้ :–

ขณะที่อยู่วัดเชตวัน อ. เมือง จ. ลำปาง

๑. เทคอนกรีตวางท่อระบายน้ำหน้าวัด
๒. ทำถนนคอนกรีตตั้งแต่หน้าวัด ถึงพระอุโบสถ (วิสุงคามสีมา) มีขนาดกว้าง ๕ เมตร ยาว ๓๖ เมตร
๓. ทำบานประตูเหล็กทาสีหน้าวัด ๒ บาน ข้างวัด ด้านทิศตะวันออก และด้านทิศตะวันตก ด้านละ ๑ บาน
๔. ซ่อมแซมปฏิสังขรณ์พระอุโบสถ
๕. ทำบานหน้าต่างไม้ ทาสี เขียนภาพเทวรูปทุกช่องหน้าต่างและซ่อมแซมส่วนต่าง ๆ ของพระอุโบสถที่ชำรุดให้เรียบร้อย
๖. ก่อกำแพงด้านทิศตะวันตก ก่ออิฐถือปูนเสร็จเรียบร้อยแล้วยาวประมาณ ๖๕ เมตร
๗. ในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ได้สร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรมขึ้นหนึ่งหลังเป็นอาคารสองชั้นกว้าง ๑๐ เมตร ยาว ๓๐ เมตร เสาคอนกรีตเสริมเหล็ก พื้นไม้กระดาน ฝาก่ออิฐถือปูน พื้นชั้น

ล่างเทปูนซีเมนต์ปูกระเบื้อง ขณะนั้นตัวอาคาร
จวนจะเสร็จเรียบร้อยแล้ว ได้ใช้จ่ายทรัพย์ทั้ง
สิ้นประมาณแสนเศษ บังเอิญโรคกำเริบ จึงต้อง
ลาออกจากเจ้าอาวาสตั้งแต่วันที่ ๑๖ มีนาคม
๒๕๐๙ เป็นต้นมา แล้วมาพักรักษาตัวอยู่ที่วัด
เครือวัลย์วรวิหาร

๘. ใน พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้ปฏิสังขรณ์เสนาสนะและ
ก่อสร้างกุฏี วัดหนองดู่ อ. ป่าซาง จ. ลำพูน
เทคอนกรีตพื้นศาลาบาตร และพื้นศาลาหอ
ฉันและทำถนนเข้าสู่วัด ดัดแปลงสิ่งก่อสร้าง
ให้ได้ระดับมาตรฐาน จำนวนเงินรายนี้ ได้
มาจากผู้มีจิตศรัทธา จากทายกทายิกา บ้าน
หนองดู่ เงินค่าก่อสร้างประมาณ ๔,๐๐๐.๐๐
บาท

๙. ใน พ.ศ. ๒๔๙๓ เริ่มสร้างวัดดังรายการดัง
ต่อไปนี้ :-

ก. วัดศรีรัตนาราม อ. เมือง จ. ระยอง

โดยสร้างกุฏิ ๕ หลัง ศาลา ๑ หลัง เงินค่าก่อสร้างประมาณ๕,๐๐๐.๐๐ บ.

ข. วัดสนามรัตนาวาส อ. แกลง จ. ระยอง โดยสร้างกุฏิ ๔ หลัง ศาลาการเปรียญ ๑ หลัง หอไตร ๒ ชั้น ๑ หลัง โรงครัว ๑ หลัง พื้นกระดานหลังคามุงกระเบื้องทั้งหมด เงินค่าก่อสร้างประมาณ ๑๐,๐๐๐.๐๐ บาท.

๑๐. ใน พ.ศ. ๒๔๘๗ เริ่มสร้างวัดสารนารถธรรมาราม ต. ทางเกวียน อ. แกลง จ. ระยอง โดยสร้างกุฏิ ๖ หลัง ศาลาการเปรียญ ๑ หลัง ทำถนนเข้าวัด เงินค่าก่อสร้างประมาณ ๑๕,๐๐๐.๐๐ บาท เงินนี้ได้มาจากผู้มีจิตศรัทธาบริจาค

๑๑. ใน พ.ศ. ๒๔๙๘ เริ่มสร้างวัดสามัคคีคุณาวาส บ้านตาขัน อ. บ้านค่าย จ. ระยอง โดยสร้างศาลาบำเพ็ญกุศล ๑ หลัง และต่อมา

ชาวบ้านบางตาขันได้ช่วยกันสร้างกุฏีขึ้นอีก ๔ หลัง เงินค่าก่อสร้างประมาณ ๔,๐๐๐.๐๐ บาท

๑๒. กิจประจำวันมีการทำวัตร เช้า–เย็น เป็นนิจ ถ้าไม่มีกรณีพิเศษ เช่นถูกอาพาธ หรือนิมนต์ไปในงานต่าง ๆ และได้แนะนำสั่งสอนภิกษุสามเณร ให้ปฏิบัติตามพุทธวินัย โดยเคร่งครัด อยู่เสมอ

การก่อสร้างปฏิสังขรณ์ตามที่กล่าวมานี้ ได้อาศัยทายกทายิกาทั้งหลายสละแรงงานช่วยกันก่อสร้าง มิได้ทำการจ้างแต่อย่างใด อุปกรณ์ต่าง ๆ เช่นไม้ได้ขออนุญาตต่อเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ และชาวบ้านได้ตัดฟันกันเอง

หลังจากนั้นเป็นต้นมา ได้พักรักษาตัวอยู่ที่วัดเครือ-วัลย์วิหารตั้งแต่วันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๐๙ เมื่อระหว่างที่พักอยู่ในวัดเครือวัลย์นี้ ก็ได้บำเพ็ญตนให้เป็นประ-โยชน์แก่วัดเครือวัลย์ คือ สร้างพรมปูอาสน์สงฆ์ราคา

๑๓,๒๐๔.๐๐ บาท และได้สร้างพระพุทธรูปเป็นพระประธาน ให้แก่วัดสันติสุขาราม อ. เถิน จ. ลำปาง เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่อนุชนที่เกิดมาภายหลัง.

พระครูปลัดทองสุก ธมฺมคุตฺโต

เครื่องประดับ

พระเทพวราภรณ์ (วิชมัย) วัดบวรนิเวศวิหาร

คำว่า "ปสาธนะ" แปลว่าเครื่องประดับ เป็นชื่อเครื่องประดับของมหาอุบาสิกาวิสาขา เรียกว่ามหาลดาปสาธน์ ต้องใช้เพชรถึง ๔ ทะนาน แก้วมุกดา ๑๑ ทะนาน แก้วประพาฬ ๒๐ ทะนาน แก้วมณี ๓๓ ทะนาน ลูกดุมทำด้วยทองคำ ห่วงทำด้วยเงิน มีราคา ๙๐ ล้านบาท แสดงว่าคนเรานอกจากผ้าอาภรณ์ใช้ประดับตกแต่งร่างกายแล้วยังไม่พอ ต้องมีเครื่องประดับอื่น ๆ เพิ่มขึ้นอีก ที่นิ้วต้องมีแหวน ที่ข้อมือต้องมีกำไลหรือนาฬิกา ที่คอมีสายสร้อย ที่หูมีต่างหู ที่หัวมีทรงผมแบบต่าง ๆ เป็นอันว่าเครื่องประดับกับคนทิ้งกันไม่ได้

เรื่องเครื่องประดับภายนอก จึงเป็นทั้งอาหารตา อาหารใจ อาหารเป็นสิ่งจำเป็นของมนุษย์ อาหารเป็น

หนึ่งในปัจจัยสี่ที่มนุษย์ต้องการ คำว่าอาหารนั้น มิได้หมายความว่า เป็นเพียงแต่อาหารปากเท่านั้นก็หาไม่ ยังมีอาหารที่ไม่ต้องใช้ปากอีก อาหารชนิดนี้แหละ กลับมีราคาแพงกว่าอาหารปากเป็นไหน ๆ อาหารที่กล่าวนี้ก็คืออาหารตา สำเร็จรูปมาจากเครื่องประดับต่าง ๆ

เครื่องประดับภายนอกเป็นอาหารที่มีอิทธิพลเหนือจิตใจ ทำให้เกิดความต้องการ สะเทือนความรู้สึก เร้าตาจูงใจยิ่งขึ้น แม้แต่อาหารประจำวัน ถ้าตกแต่งประดับประดาย่อมทำให้เกิดน้ำลายสอออกมา ที่เป็นดังนี้ก็เพราะอำนาจเครื่องประดับตกแต่งมิใช่หรือ

การประดับตกแต่งหรือเครื่องประดับ จึงมีบทบาทเกี่ยวพันกับชีวิตประจำวันของแต่ละบุคคล เริ่มต้นแต่แบบบ้านตึกรามที่อยู่อาศัย นายช่างสถาปนิกกับวิศวกรต้องร่วมสร้างแบบต่าง ๆ เพื่อเป็นอาหารตาหรือความสวยงามตามใจของผู้อยู่อาศัย ดัง

ที่รู้ ๆ กันอยู่จากคำพังเพยที่ว่า "ปลูกเรือนตามใจผู้อยู่ ทำอู่ตามใจผู้นอน" ดังนี้

เมื่อเครื่องประดับกลับเป็นอาหารเช่นนี้ ก็ชี้ให้เห็นว่า อาหารของคนเรามีมากมายหลายอย่างเป็นต้นว่า อาหารปาก อาหารท้อง อาหารทางร่างกาย อาหารตา และอาหารใจ ถึงอย่างไรก็ดีในบาลีมีอาหารอยู่ ๔ ประเภท คือ :-

๑. อาหารที่กลืนกินทางปาก เช่น คำข้าว เรียกว่า กวฬิงการาหาร

๒. อาหารที่เป็นปัจจัยให้เกิดผลจากการสัมผัสตาเห็นรูป หูฟังเสียง เป็นต้น เรียกว่า ผัสสาหาร

๓. อาหารที่เป็นปัจจัยให้เกิดความนึกคิด เรียกว่า มโนสัญเจตนาหาร

๔. อาหารที่เกิดจากธาตุรู้ เป็นต้น เรียกว่า วิญญาณาหาร

เครื่องประดับที่นับว่าเป็นอาหารตานั้น ในชั้นต้นเราจะเห็นได้จากเครื่องประดับร่างกายของคนเรา เริ่ม

ต้นแต่เรื่องเสื้อผ้า ต่างหู สายสร้อยคอ สายสร้อยข้อมือ กำไล หวีผม แหวนหลายชนิด นาฬิกาข้อมือ ทรงผมแบบต่าง ๆ บางรายถอนขนคิ้ว เขียนคิ้วขึ้นใหม่ ทาปากทาเล็บ เพื่อประดับให้เกิดความพอใจในตัวเองมากยิ่งขึ้น อาศัยเหตุนี้ เรื่องเครื่องประดับจึงมีอิทธิพลขยายตัวออกไปเป็นเครื่องประดับบ้าน ภายในบ้านทุกบ้านจะขาดเครื่องประดับอย่างหนึ่งเสียมิได้ก็คือกระจก กระจกจึงเป็นเครื่องประดับคู่บ้านคู่เรือน และเป็นของจำเป็นสำหรับบ้านหนึ่ง ๆ โดยเฉพาะกระจกนั้นสำหรับส่องให้เห็นเงาของตนเองตลอดทั้งร่างกายได้ฉันใด แม้ธรรมะก็เช่นเดียวกัน คนมีธรรมะประดับอยู่ในใจแล้วย่อมส่องแสงให้รู้จักตนเองฉันนั้น นอาจากนี้ยังมีเครื่องประดับห้องโถงห้องรับแขก เครื่องประดับสนามหญ้า เป็นสวนฝรั่งสวนญี่ปุ่น ล้วนแต่เป็นเครื่องเจริญตาเจริญใจดังที่เป็นอยู่ทุกวันนี้

เครื่องประดับเป็นภาพนิ่ง แสดงให้เห็นวัฒน-

ธรรมทางจิตใจได้ทางหนึ่ง เครื่องประดับที่ประณีตเรียบร้อยและประดับตกแต่งเป็นระเบียบ ก็ยิ่งแสดงให้เห็นวัฒนธรรมทางจิตใจยิ่งขึ้นมากเท่านั้น เมื่อมีวัฒนธรรมมาก อาหารตาก็ปรากฏคุณภาพยิ่งขึ้นดังจะเห็นได้จากเครื่องประดับชนิดลายคราม หรือกังไส ปั้งเคย ผู้สร้างแบบ ผู้ทำล้วนแต่มีวัฒนธรรมทางจิตใจเป็นพื้น สิ่งที่ประดิษฐ์ผลิตออกมา ก็ยิ่งส่องแสดงให้ซึ้งถึงจิตใจออกมาเป็นลวดลายละเอียดลึกซึ้งเหมือนกับมีชีวิตชีวา เป็นอาหารตาที่ไม่รู้จักเบื่อ เห็นที่ไรก็ใคร่อยากจับ อยากชมให้มันมือชื่นตาอยู่มิรู้วาย เครื่องประดับทางโลกเราแยกออกเป็นประเภทใหญ่ได้ดังนี้

เครื่องประดับร่างกาย ทั้งที่เป็นผ้า และเครื่องเพชรนิลจินดา เป็นต้นว่า เพชรดี มณีแดง เขียวใสแสงมรกต เหลืองใสสดบุษราคัม แดงแก่ก่ำโกเมนเอก สีหมอกเมฆนิลกาฬ มุกดาหารหมอกมัวแดงสลัวเพทาย สังวาลย์สายไพฑูรย์

เครื่องประดับบ้าน เฟอร์นิเจอร์ ตุ๊กตาของเล่น

เครื่องประดับโต๊ะหมู่ที่บูชา มีแจกัน พาน เป็นต้น

เครื่องประดับห้องรับแขก

เครื่องประดับสถานที่

เครื่องประดับสนามหญ้า

เครื่องประดับเกียรติยศ

เครื่องประดับเหล่านี้ เป็นส่วนผลที่ต้องสาวไปหาเหตุ เกิดจากความนิยมของหมู่คณะประเทศชาตินั้น แสดงให้เห็นถึงจิตใจที่ถูกอบรมสั่งสอนสืบต่อกันมาเป็นประเพณี เป็นสัญญลักษณ์บอกให้รู้ถึงเชื้อชาติ ภาษาได้เป็นอย่างดี เป็นวัฒนธรรม การรู้จักประดับตกแต่งให้เข้ากับสถานที่ ให้เข้ากับบรรยากาศ ให้เข้ากับความนิยมนี้ เป็นศิลปะชนิดหนึ่ง เรียกว่า มัณฑนศิลป์ แสดงถึงชาตินิยม ประเพณี

เครื่องประดับเหล่านี้ แม้บางสิ่งบางอย่างจะมีค่า

ราคามากมายอย่างไรก็ตาม แม้จะสวยเลิศอย่างไรก็ตามเถิด ล้วนแต่จะต้องเปลี่ยนแปลงไปเป็นธรรมดา บางคราวก็เจริญ บางครั้งก็เสื่อม แล้วแต่ความนิยม ขึ้นอยู่ที่ความต้องการของสังคม ของคนในสมัยนั้น ๆ เปลี่ยนจากใหม่เป็นของเก่า จากของเก่าเป็นของใหม่ หมุนเวียนเปลี่ยนไปหาที่สุดมิได้ เหมือนกับลาภ ยศ สรรเสริญ สุข สิ่งที่เราปรารถนากันนักแต่ไม่ได้ กลับไปได้สิ่งที่มิได้ปรารถนา อนิจจา นี่แหละเป็นเครื่องประดับโลก

อาหารตาอีกประเภทหนึ่ง เกิดจากดอกไม้นานาพรรณหลายชนิด ดอกไม้ก็เป็นเครื่องประดับอีกชนิดหนึ่งที่นิยมกัน สีสันวรรณะของดอกไม้ เร้าตาพาใจให้ชื่นบาน ถ้ามีกลิ่นหอมด้วย ก็ช่วยให้ดอกไม้นั้นมีราคาขึ้นอีก ลักษณะของดอกไม้ส่วนใหญ่มี ๔ อย่าง คือ

อย่างที่ ๑ สีสวย แต่ไม่มีกลิ่น

อย่างที่ ๒ มีกลิ่นหอม แต่สีไม่สวย

อย่างที่ ๓ กลิ่นไม่มี ทั้งสีก็ไม่สวย

อย่างที่ ๔ มีทั้งกลิ่นหอม ทั้งสีสันก็สวยงาม

ดอกไม้เป็นเครื่องประดับที่สวยงามตาจริง แต่ความทนทานอยู่ไม่นาน เพราะเป็นของสดย่อมจะเหี่ยวแห้งโรยราไปตามกาลเวลา กลายเป็นเรื่องกังวลที่ต้องเปลี่ยนและตกแต่งอยู่เสมอ ความเจริญของโลกทำให้สิ้นกังวลไปได้ โดยที่นักประดิษฐ์ได้ผลิตของเทียมทำให้เหมือนดอกไม้จริง ๆ ดูไกล ๆ ทำให้เชื่อว่าเหมือนดอกไม้สดทีเดียว ถึงอย่างไรก็ดีดอกไม้เป็นเครื่องประดับ ใช้ได้ทั้งในสมัยที่รื่นเริงหรรษา ทั้งในยามเศร้าโศกา การจัดแจงแต่งดอกไม้จึงเป็นทั้งหัตถศิลป์และวิจิตรศิลป์ ได้วิวัฒนาการไปตามความนิยมของสังคมอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

เครื่องประดับที่กล่าวมาแล้ว เป็นเครื่องประดับชั่วคราว เป็นเครื่องประดับภายนอก ขึ้นอยู่กับความนิยม ย่อมหมุนเวียนเปลี่ยนไปตามกาลสมัย

ส่วนเครื่องประดับอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นเครื่องประดับภายใน เกิดจากการกระทำของตนเองด้วย

การศึกษาฝึกหัด ด้วยการอบรมดัดนิสัย รู้จักปรับปรุงตนให้เหมาะสมกับสัจธรรม คือ ความจริงซึ่งเป็นสิ่งไม่ตาย อันเป็นคุณความดีมีค่าที่ไม่สามารถจะหาซื้อแลกเปลี่ยนด้วยเงินตรา ทั้งเป็นเครื่องประดับทันสมัยอยู่ตลอดกาล เครื่องประดับชนิดนี้จะมีขึ้นได้ก็ต้องอาศัยแต่ละบุคคลสร้างขึ้นด้วยใจสมัครยินดีของตนเอง จะจ้างวาน รอให้คนอื่นเขามาประดับประดาให้แก่ตนนั้น ไม่มีทางที่จะเป็นไปได้ ฉะนั้นเครื่องประดับภายใน จึงเป็นเรื่องสำคัญของชีวิต ชีวิตที่ไร้สาระเพราะไม่มีเครื่องประดับเครื่องประดับจึงเป็นองค์ประกอบให้ชีวิตนี้มีสาระเป็นสารคดี ที่จะพึงพิจารณาดูเครื่องประดับต่าง ๆ ที่จะกล่าวต่อไป

เครื่องประดับ ภายนอก ออกสล้าง
ช่วยเสริมสร้าง ให้เด่น เห็นงามหรู
ส่วนประดับ ภายใน ใจเชิดชู
น่าเอ็นดู พักตร์ผ่อง ส่องถึงใจ

ท่านอยากสวย รวยงาม ตามประดับ
งามจะจับ เพลินตา กว่าไหน ๆ
เชิญชายหญิง ยิ่งสง่า หน้าวิไล
รู้จักใช้ ประดับเถิด เกิดงามเอย

เครื่องประดับของเด็ก

เชื่อฟังพ่อแม่และผู้ใหญ่
เชื่อฟังพี่เลี้ยงผู้ใกล้ชิด
รู้จักเคารพยำเกรงครูอาจารย์
รู้จักอ่อนน้อมว่าง่ายสอนง่าย
รู้จักเป็นเด็กดีเป็นศรีแก่ชาติ เด็กฉลาดชาติเจริญ

เครื่องประดับของนักเรียน

สุ หนึ่งฟังอย่าฟังดายให้ตั้งจิตกำหนดจำ
จิ หนึ่งอุตสาหะเอาจิตพินิจจำ
ปุ หนึ่งห้ามอย่าเอื้อนอำ ฉงนใดให้เร่งถาม
ลิ หนึ่งให้เอาจิตคิดลิขิตข้อสุขุมความ

พร้อมองค์จึงทรงนามว่าศิษย์แท้ที่ศึกษา
ขยันหมั่นเรียนให้รู้ให้จำ

เครื่องประดับของครู

ปิโย	ทำตนให้ศิษย์รัก
ครุ	ทำตนให้เป็นที่ยำเกรง
ภาวนีโย	ทำตนให้เชี่ยวชาญยิ่งขึ้น
วัตตา	อุตส่าห์พร่ำสอนวิชาต่าง ๆ
วจนักขโม	อดทนต่อถ้อยคำ
คัมภีรัง กถัง กัตตา	ขยายคำลุ่มลึกให้แจ่มแจ้ง
โน อัฏฐาเน นิโยชเย	ไม่ชักนำศิษย์ไปในทางผิด

เครื่องประดับของพ่อแม่

๑. ห้ามมิให้ลูกทำชั่ว
๒. ให้ทำความดี
๓. ให้ศึกษาศิลปวิทยา
๔. หาภรรยาที่สมควรให้
๕. มอบทรัพย์มรดกให้

เครื่องประดับของบุตรธิดา

๑. เลี้ยงดูและตอบแทนท่าน
๒. ทำกิจช่วยเหลือท่าน
๓. ดำรงวงศ์สกุล
๔. ตั้งตนไว้ชอบควรแก่การรับมรดก
๕. เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วทำบุญอุทิศให้ท่าน

เครื่องประดับสำหรับแม่บ้าน

๑. อย่านำโทษในบ้านออกไปเผยนอกบ้าน
๒. อย่าเอาคำนินทานอกบ้านมาแฉในบ้าน
๓. รู้จักตอบแทนแก่ผู้ที่เคยให้หรือรู้จักให้
๔. อย่าให้แก่ผู้ที่ไม่ควรให้เช่นคนเกียจคร้าน
๕. รู้จักช่วยเหลือทั้งสองฝ่าย
๖. ไม่นั่งเฉยในเมื่อ พ่อผัว แม่ผัว หรือสามีทำงาน
๗. ไม่บริโภคก่อน พ่อผัว แม่ผัว หรือสามี

๘. ตื่นก่อนนอนทีหลัง รู้จักปรนนิบัติให้เหมาะสม

๙. ให้ยำเกรง พ่อผัว แม่ผัว หรือสามี เหมือนกองไฟหรืองูพิษ

๑๐. ให้เคารพ พ่อผัว แม่ผัว หรือสามี เหมือนเคารพเทวดา

เครื่องประดับของพ่อบ้าน

นิปักโก	รู้จักปกครองตนเองและครอบครัว
ภยทัสสี	เห็นภัยของความยากจน เห็นภัยของสุรา การพนัน เกรงใจแม่บ้าน
สทารสันโดษ	พอใจในภรรยาคู่ครองของตน
อัปปฏิวาณี	มุ่งก้าวหน้าไม่ถอยหลัง ไม่อ่อนแอแต่ไม่กระด้าง
นิติกรณัง	ทำตนเป็นตัวอย่าง ผู้นำที่ดี รู้ใจแม่บ้าน

เครื่องประดับของผู้ใหญ่บ้าน

สังคหวัตถุ	รู้จักสงเคราะห์ลูกบ้าน
ทันตา	รู้รักปรับปรุงตัวเข้ากับลูกบ้าน
การณวสิกา	หนักแน่นในเหตุผล ไม่โลเล
อปจายนะ	อ่อนน้อมรู้จักผู้หลักผู้ใหญ่

เครื่องประดับของลูกบ้าน

โสวจัสสตา	เชื่อฟังคำสั่งของผู้ใหญ่บ้าน
วินยตา	มีวินัยข้อบังคับอยู่ในขอบเขตของระเบียบแบบแผน ไม่นอกรีตนอกรอย
อุฏฐานตา	ขยันหมั่นทำการงาน
กัลยาณมิตตตา	คบคนดี หลบหนีคนชั่ว
สมชีวิตา	รู้จักใช้จ่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อเห่อตามเพื่อน

เครื่องประดับของกำนัน

อัตมนตา	รู้จักอดทน วางตนเป็นผู้ใหญ่
ปิยวาจา	รู้จักใช้ถ้อยคำให้เหมาะกับบุคคล

สมจริยา รู้จักบำเพ็ญประโยชน์สม่ำเสมอ
ตาทิตา มั่นคงในหน้าที่มีเหตุผลไม่ลำเอียง
สันติ มุ่งความสงบเรียบร้อย

เครื่องประดับสำหรับชาวบ้าน

๑. นึกถึงภัยของความยากจน
๒. นึกถึงผลของความขยัน
๓. นึกถึงทางอาชีพของเศรษฐี
๔. นึกถึงอาหารที่ต้องหามาเลี้ยงชีวิต
๕. ตรวจตรามรดกทุนรอนหรือกรรมสิทธิ์
๖. คำนึงถึงบรรพบุรุษท่านดำรงชีวิตและวงศ์สกุลมาได้อย่างไร
๗. ภูมิใจในภาวะที่ได้เกิดมาเป็นมนุษยชาติ
๘. เทียบเคียงฐานะวิชาและอาชีพให้ทันเพื่อนบ้าน
๙. เลือกคบสมาคมแต่คนขยัน
๑๐. ปลุกใจให้เกิดอุตสาหะเป็นนิจ

เครื่องประดับของนายจ้าง

สัทธา	เชื่อถือไว้วางใจลูกจ้าง
สมานัตตตา	วางตนให้เป็นที่เคารพนับถือ
ปิยวาจา	ยกย่องลูกจ้าง
อัตมนตา	อดทนไม่พร่ำเพรื่อ ฉลาดในการว่ากล่าว
เมตตาพยาปาร	ขวนขวายไม่ทอดทิ้ง ยามดีรู้จักใช้ยามไข้รักษา
อัปมาท	ระมัดระวังมีสติอย่าให้พลาดเสียทีลูกจ้าง
พยัตโต	พึ่งความเห็นและฉลาดรู้จักใช้คน

เครื่องประดับของลูกจ้าง

กรณีเยสุทักขตา	ขยันในหน้าที่การงานของตน
นิวาตะ	ถ่อมตนรู้จักฟ้าสูงแผ่นดินต่ำ
สัจจัง	ซื่อสัตย์จงรักภักดี

สิปปัง มีศิลปะทำให้นายจ้างเชื่อถือไว้วางใจ เชื่อฟังคำสั่ง

อวิโรธนัง ไม่คิดร้าย ไม่ทำลายนายจ้างของตน กตัญญูรู้คุณคน

เครื่องประดับของชาวนาชาวไร่

สัทธา พีชัง มีศรัทธาต่างพืช

ตโป วุฏฐิ มีความเพียรบากบั่นต่างฝน

ปัญญา เม ยุคนังคลัง มีปัญญาต่างแอกต่างไถ

หิริ อีสา มีหิริความละอายต่างงอนไถ

สติ เม ผาลปาจนัง มีสติต่างผาลและปฏัก

เครื่องประดับของนายแพทย์

ขันติ โสรัจจะ อดทนสงบเสงี่ยมด้วยจรรยาแพทย์

เมตตา กรุณา ปรารถนาดีมีความสงสารคนไข้

พยาปาระ ขวนขวายงานในหน้าที่

อัตถจริยา ประพฤติประโยชน์ทั่วไป

เครื่องประดับของพยาบาล

มุขวิกสิตา	ใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส
ปิยวาจา	อ่อนหวานในการปฏิสันถาร
นิวาตา	ถ่อมตัวปรับปรุงให้เข้ากับคนไข้ทุกชั้น
กรณียสุทักขตา	หมั่น ขยัน ใน หน้าที่ อัน เป็น กรณียะ

เครื่องประดับของนายอำเภอ

ปฏิรูปการี	รู้ จัก ปฏิ บัติ ให้ เหมาะ สม แก่ ท้องถิ่น
เมตตา นาคติ	ปรารถนาดีต่อประชาชน ไม่อคติ
พยัตตา	ฉลาดในการใช้คนให้ทำงาน
สหกรณัง	สนับสนุนส่งเสริมความร่วมมือทุกฝ่าย
สัจจะ	มีความซื่อสัตย์

เครื่องประดับของปลัดอำเภอ

ปรักมะ	มีประสิทธิภาพในหน้าที่การงาน ทั้งฝ่ายวิชาการและธุรการ พยายามให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ
สัญญมะ	รู้จักสำรวมระวังตน ไม่มัวเมาประมาท ยึดถือระเบียบแบบแผนประเพณี
เวยยาวัจกร	ทำการขวนขวายให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน
ปฏิสันถาร	ฉลาดในการทำตัวให้เข้าถึงประชาชน ไม่เลือกที่รักผลักที่ชัง

เครื่องประดับขององค์การบริหารส่วนอำเภอ

อุปนิสินนรามตา	ยินดีในการเข้าถึงประชาชนด้วยการบำบัดทุกข์บำรุงสุขตามหน้าที่
เนปักกรตา	พอใจแนะนำให้ประชาชนมีความรู้ยิ่งขึ้นในการประกอบอาชีพ รักษาตนให้อยู่เย็นเป็นสุข

สิกขกามตา ขวนขวายร่วมมือจัดให้มีการศึกษา ด้วยการสร้างโรงเรียนประชาบาล

เครื่องประดับขององ๕การบริหารส่วนจังหวัด

ปสาสโนบาย ส่งเสริมสนับสนุนด้วยการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ในการเข้าถึงประชาชนทุกวิถีทาง

อาชีวสัมบั่นโน พยายามปลุกปล้ำนำทางให้ประชาชนมีสัมมาอาชีพ ด้วยการบริหารอย่างใกล้ชิด ติดต่อประสานงานกับการชลประทาน

คมนาคเมสิกา บุกเบิกการคมนาคมให้มีทางติดต่อเชื่อมโยงกันจากจังหวัดไปอำเภอ–หมู่บ้าน–ทุกตำบล ส่งเสริมให้สะดวกยิ่งขึ้น

อนามัยอุปถัมภ์ ค้ำจุนสนับสนุนให้มีอนามัยตำบล ส่งเสริมสุขาภิบาล

เครื่องประดับของผู้ว่าราชการจังหวัด

อุปายโกศล ฉลาดในการหลีก ละเว้นความเสื่อมมาดำเนินทางเจริญ

ทักขตา หมั่นขยันในกรณียกิจอำนวยประโยชน์แก่ส่วนรวม รู้ถึงความต้องการของหมู่ประชาชน

ยาจโยคตา มีอัธยาศัยใจคอกว้างขวาง วางตนเป็นที่พึ่งของทุกฝ่าย

ปัคคัณเห รู้จักใช้คน ยกย่องคนเป็น ไม่กดขี่ข่มเหง หวงอำนาจ

อาชชวัง ซื่อตรงต่อหน้าที่ มีสัจจะความจริงใจตามเหตุผล

เครื่องประดับของปลัดจังหวัด

อนากุลา ไม่ทอดทิ้งการงานให้คั่งค้าง

ปัจจเวกขณะ รู้จักพิจารณาใคร่ครวญการงาน ประสานงานทุกฝ่าย

ปสาสนวิธี รู้จักปกครอง รู้จักใช้คน รู้จักใช้อำนาจหน้าที่ ข่มคนที่ควรข่ม ยกย่องคนที่ควรยกย่อง

สมานัตตตา รู้จักวางตัวปรับปรุงตนให้เหมาะสม

เครื่องประดับของนายกเทศมนตรี

สุตธารี รู้จักฟัง รู้จักหยั่งเสียง รู้ถึงความต้องการของท้องถิ่น

โสเจยยการี ชอบความสะอาด เกลียดความสกปรก

ปฏิรูปการี รู้จักทำหน้าที่ให้เหมาะสม

หิรัมตี มีความ ละอาย ใน การ ทำ ผิด จากทำนองคลองธรรม

อนากุลา ไม่ปล่อยปละละทิ้งการงานให้อากูลคั่งค้าง

เครื่องประดับของรัฐมนตรี

ทุกขูปนูทนัง รู้จักบำบัดทุกข์บำรุงสุข

ธัมมกามตา มุ่งความเป็นธรรมแก่สังคม

สติปัญญา มีสติคู่กับปัญญา ควบคุมตนมิให้ตกอยู่ในอำนาจของอคติ

อัตถการี บำเพ็ญประโยชน์ต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

เครื่องประดับของนายกรัฐมนตรี

จักขุมา เป็นผู้เห็นการณ์ไกล

วิสารโท ว่องไวคล่องแคล่วในความคิดอ่านทันต่อเหตุการณ์

ทิฏฐิสามัญญตา ส่งเสริมสนับสนุนความสามัคคี มีทัศนคติตรงกัน

อัตถโกศล ฉลาดในการทำประโยชน์

มัชฌิมาปฏิปทา ดำเนินทางสายกลาง ไม่เอียงซ้ายเอียงขวา

สันตินายโก นำประเทศชาติไปสู่ความสงบ

เครื่องประดับของแม่ค้า

จักขุมา เป็นคนมีตาไว

วิธุโร เป็นคนหูยาวฉลาดเฉลียว

นิสยสัมปันโน เป็นคนชอบค้าขาย

วาจาเปยยัง เป็นคนรู้จักพูดอ่อนหวานชวนซื้อ

เครื่องประดับของลูกค้า

อักโกโธ ไม่เป็นคนใจน้อย รู้จักต่อรอง

นิวาโต ไม่เบ่งว่าฉันมีเงิน

อวิโรธนัง ไม่ผลุนผลัน มีสติ ใจเย็น

กาลัญญู รู้กาลสมัย กาลเทศะ

เครื่องประดับของทนายความ

สัจจะ ความจริงใจ

น ลาภมุขา ไม่เห็นแต่จะได้ถ่ายเดียว

น มายา ไม่เจ้าเล่ห์ให้ลูกความหลงกล

น สาเถยยะ ไม่โอ้อวดหลอกลูกความ

อัปปมาทะ ไม่เลินเล่อ

มัชฌิมาปฏิปทา เดินทางสายกลาง

เครื่องประดับของลูกความ

น มัจฉริยะ ไม่ตระหนี่ในการให้กำลังใจ

น มายา ไม่เจ้าเล่ห์ให้ทนายหลงผิด

สัจจะ ไม่ซ่อนเร้นเรื่องความจริง และข้อเท็จจริง

จาคะ รู้จักเสียสละให้บ้างจึงจะได้มา

เครื่องประดับของผู้พิพากษา

น ฉันทาคติ ไม่ลำเอียงเพราะชอบ

น โทสาคติ ไม่ลำเอียงเพราะไม่ชอบ

น ภยาคติ ไม่ลำเอียงเพราะกลัว

น โมหาคติ ไม่ลำเอียงเพราะหลงรู้เท่าไม่ถึงการณ์

มัชฌิมาปฏิปทา ดำเนินสายกลาง สร้างความเป็นธรรม

เครื่องประดับของตำรวจ

น ลาภมุขา ไม่เห็นแต่จะได้ถ่ายเดียว

ยาจโยคตา เห็นความทุกข์เดือดร้อนของประชาชน ทำตนให้เขาพึ่งได้

น วสยุตตา ไม่ใช้อำนาจข่มเหง กดขี่ รีดไถประชาชน

ทุกขัปปหานา บำบัดทุกข์

สุขายนา	บำรุงสุข
วาจาเปยยัง	รู้จักใช้วาจาที่นิ่มนวล
นิวาตา	รู้จักถ่อมตน
อนุธัมมจารี	ประพฤติตนเหมาะสมกับหน้าที่
ปชาปิยมิตตา	เป็นมิตรของประชาชน

สัพเพสัง สังฆภูตานัง สามัคคีวุฑฒิสาธิกา ความเจริญ

มาจากความสามัคคี

เครื่องประดับของเอกชน

นิวาตา	ไม่เบ่งอวดดีกับตำรวจ
คารวตา	รู้จักยำเกรงผู้ปฏิบัติตามหน้าที่
อนติมานะ	ไม่ดูหมิ่นเจ้าหน้าที่ด้วยการให้สินบน
อัตตสัมมาปณิธิ	ตั้งตนไว้ชอบ เป็นพลเมืองดี
สัมมาอาชีวะ	ทำงานเลี้ยงชีพในทางชอบ
ปสาสนโกศล	ฉลาดในการปกครองตนเอง

เครื่องประดับของคนขับแท็กซี่

จักขุมา	หูตาไว อัธยาศัยยิ้มแย้ม

สัจจะ ตรงมาตรงไปไม่โก่งราคา

เมตตา ปรารถนาดีเอื้อเฟื้อกับผู้โดยสาร

อัปมาท รักษากฎ ระเบียบจราจร ระมัดระวัง ขับชิดขอบซ้ายตลอดถนน

มุทุตา อ่อนโยนสุภาพตลอดเวลา

เครื่องประดับของคนโดยสาร

จาคะ ยอมเสียสละไม่จู้จี้พิร่ำพิไร

ปิยวาจา อ่อนหวานเห็นใจคนขับ ชวนคุยให้รื่นเริง

กรุณา สงสารผู้ขับ เพิ่มเมื่อถึงคราวที่ควรเพิ่มราคาให้

อนติมานะ ไม่ดูหมิ่นผู้ขับที่มีอาชีพสัมมาอาชีวะ

เครื่องประดับของรัฐบาล

ปสาสโนบาย รู้จักวิธีการปกครองที่ใช้ธรรมะเป็นอำนาจ

สังคหวัตถุ รู้จักสงเคราะห์ประชาชน ผู้ควรสงเคราะห์

นิคหะ ปราบและกำจัดคนที่ควรปราบควรกำจัด

ปัคคัยหะ ยกย่องสรรเสริญประกาศเกียรติคุณคนที่ควรประกาศ

มัชฌิมาปฏิปทา ไม่ลำเอียง ดำเนินทางสายกลาง เหมือนเป็นมารดาบิดาของบุตรธิดา

เครื่องประดับของประชาชน

โสวจัสสตา เชื่อฟังเคารพในคำสั่งระเบียบกฎหมาย

ปสาสนโกศล ฉลาดในการปกครองช่วยตัวเอง

สามัคคี มีความพร้อมเพรียงกันตามฐานะอาชีพ

สมานัตตตา รู้จักวางตัวให้เหมาะสม

สมชีวิตา รู้จักประหยัดใช้จ่าย ให้สมเหตุสมผล

อัปมาท ไม่มัวเมาหลงใหลในคำยุยงส่งเสริมคนอื่น

เครื่องประดับของผู้แทนราษฎร

น มุยหิกาวาท ไม่หลอกลวงให้คนหลงเชื่อ

น อุทธัจจตา ไม่ฟุ้งซ่านเพ้อเจ้อขาดเหตุผล

ยถาวาที ตถาการี พูดอย่างใดทำอย่างนั้น

สมัคคานุโยค ตามประกอบประสานสามัคคี

สันติยายโก เป็นผู้นำปวงชนไปสู่ความสงบสุข

อัตถจริยา บำเพ็ญประโยชน์ตน ประโยชน์ท่าน

เครื่องประดับของปวงชน

เยภุยยวสิกา มีอำนาจให้ผู้แทน ฯ พ้นภาวะความเป็นผู้แทนราษฎรได้ เมื่อผู้แทนผิด

น มุยหิกสัทธา ไม่หลงเชื่อผู้แทนที่ปราศจากหิริความละอาย

น ถัมภิกา ไม่ดื้อดึงแข็งกร้าวต่อคำแนะนำอัน ชอบด้วยสุจริตธรรม

ปสาสโนบาย รู้จักวิธีปกครองตามระบอบที่ปวงชน ถือธรรมเป็นใหญ่

ทิฏฐิสามัญญตา มีความเห็นสอดคล้องกันในการ ประสานสามัคคี

สันติเปกขโก ทำอะไรมุ่งความสงบเรียบร้อยเป็น เบื้องหน้า

เครื่องประดับของคนมีหวัง

ต้องการทรัพย์ พึงประกอบค้าขาย

ต้องการความรู้ พึงคบกับนักปราชญ์

ต้องการบุตร พึงมีภริยาสาว

ต้องการเป็นใหญ่ พึงปฏิบัติให้ถูกต้องตามความนิยม

เครื่องประดับของวัยรุ่น

โสวจัสสตา เชื่อฟังผู้ใหญ่ ไม่ดูหมิ่นผู้ใหญ่

กัลยาณมิตร คบแต่มิตรดี

สิกขกามตา สนใจศึกษาให้สูงขึ้น
เนปักกา ฝึกหัดปรับปรุงปกครองตนเอง เป็นที่ไว้วางใจของผู้ใหญ่

เครื่องประดับของหนุ่มสาว

หิริมตา มีความละอาย ไม่ทำลายประเพณีที่ดีงาม ไม่ชิงสุกก่อนห่าม
สัจจะ ซื่อตรงต่อกัน
ทักขกามตา ขยันในการสร้างตนสร้างชีวิตที่แน่นอน

ค่านิยมของสังคม

พระเทพวราภรณ์ (วิชมัย) วัดบวรนิเวศวิหาร

บรรยายทางวิทยุ อ. ส.

๑๐ มกราคม ๒๕๑๖

ขอความสุขสวัสดีจงมีแด่ท่านผู้ฟังทั้งหลาย

รายการพระศาสนาในวันนี้จะได้บรรยายถึงค่านิยมของสังคม โดยที่สังคมนิยมทำให้ความเป็นอยู่ของคนเราเข้าใจผิดคิดเห็นเป็นชอบ เห็นว่าเงินเป็นของดี เป็นความดี มีความสำคัญ ขาดเงินเสียมิได้ ด้วยความเข้าใจผิดเช่นนี้ เป็นเหตุให้ค่านิยมของสังคมผันแปรไป ถ้าไม่ทำความเข้าใจให้ถูกต้องแล้ว จะเป็นภัยอันใหญ่หลวงของสังคม ผู้ที่ตั้งใจทำดีให้มีความสุข จะเกิดความลังเลใจ ไม่แน่ใจว่าอะไรดีกันแน่ พระท่านสอนให้เชื่อกรรมการกระทำ ให้เชื่อผลของการทำว่า "ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว" ตั้ง

แต่ไหนแต่ไรมา แต่มาในปัจจุบันกล่าวกันทั่วไปว่า **ทำชั่วได้ดีมีถมไป แต่คนทำดีได้ดีมีไฉน ?**

เมื่อกล่าวถึงความนิยมของสังคมในปัจจุบัน ย่อมเป็นไปตามอำนาจของความนิยม ซึ่งเป็นไปตามสมัยที่เปลี่ยนแปลง เป็นทำนองว่า พระสอนผิดเสียแล้ว แต่ความจริงไม่เป็นเช่นนั้น ความจริงยังเป็นความจริงอยู่ตลอดไป เหมือนกับความดี ย่อมเป็นของดีอยู่ตลอดไป แม้ใครจะเข้าใจผิดอย่างไรก็ตามใจเถิด ซึ่งมีวันหนึ่งผู้เข้าใจผิดนั้นเองย่อมมีโอกาสเข้าใจถูกต้องได้

ทุกวันนี้ได้ยินเสียงบ่น เสียงพร่ำรำพัน เสียงแสดงความสงสัยในหลักธรรมของพุทธศาสนามากขึ้น หลักธรรมที่คนสงสัยกันมากก็คือ เรื่อง "**ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว**" จริงหรือ ?

หลายคนตั้งข้อสังเกตว่า ทำดีได้ดีจริงหรือ ทำชั่วได้ชั่วจริงหรือ ทำดีไม่เห็นได้ดี เขาอุตส่าห์ทำดีแทบตาย ประพฤติตนเรียบร้อย มีศีลมีสัตย์ ไม่เคย

คดโกงใคร แต่เราก็ยากจน ไม่เห็นมีตึกใหญ่ ๆ อยู่ ไม่มีรถยนต์ราคาแพง ๆ ใช้ จะไปกินข้าวนอกบ้าน แต่ละทีต้องคิดแล้วคิดอีก ทีคนทำชั่วไม่เห็นได้ชั่ว จนพูดกันติดปากว่าคนชั่วทำชั่วได้ดีมีถมไป คนดีทำดีได้ดีมีไฉน ? ดูตัวอย่างคนนั้นคนนี้ซิไม่เห็นทำดีมีแต่คดโกง แต่เขาก็มั่งมีศรีสุข อยู่บ้านตึก มีรถยนต์คันใหญ่ ๆ ตั้งหลายคัน กินข้าวโฮเต็ลหรือโรงแรมใหญ่ ๆ เป็นประจำ ทำชั่วไม่เห็นได้ชั่วอย่างที่พระท่านสอน

ผู้รู้หลายท่านอธิบายว่าอาจเป็นเพราะกรรมเก่าในชาติก่อน บางท่านกล่าวว่า ผลของกรรมดีจะต้องปรากฏในชาตินี้แน่ ๆ แต่ผลมันอาจจะมาช้าหน่อย ขอให้อดทนเอา ส่วนคนทำชั่วนั้น ก็จะเห็นผลในชาตินี้เหมือนกัน คอยดูกันต่อไปก็แล้วกัน เราแปลคำสอนของพระผิดหรือเปล่า เราแปลว่าทำดีทำไมจึงไม่ได้เงิน ถ้าทำดีต่อไปอีกเท่าไรจึงจะได้เงิน เราอยากได้ในชาตินี้ด้วย ถึงได้ช้าหน่อยก็ยังดี ขอ

ให้ได้จริง ๆ ก็แล้วกัน เราจะได้เอาเงินนั้นมาปลูกตึกอยู่ มาซื้อรถยนต์คันใหญ่ ๆ นั่ง มาใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยเหมือนคนอื่นเขา

สำหรับคนทำชั่วนั้นเมื่อไรเขาจะได้ชั่ว เขาทำชั่วไปแล้ว เห็นแต่เขามีเงิน มีอำนาจ มีคนนับหน้าถือตา ไม่เห็นเขายากจนเหมือนกับคนทำดี

ทำไมเราจึงไปแปลคำสอนของพระให้กว้างให้ไกลเกินขอบเขต ไปพูดถึงชาตินี้ชาติหน้า คนทำดีต้องได้ดีทันที แต่ได้ดีไม่ใช่ได้เงิน ความดีกับเงินไม่ใช่สิ่งเดียวกัน เหตุไฉนเราจึงคิดว่า ทำดีควรจะได้เงิน

ถ้าคน ๆ หนึ่งเป็นคนดี เขาทำดี เขาต้องได้ดีทันที เขาได้คุณสมบัติที่ทำให้เขาเป็นคนดี ถ้าเขาเป็นคนซื่อสัตย์ เขากระทำการซึ่งแสดงความซื่อสัตย์ คุณสมบัติของความซื่อสัตย์จะเป็นของเขาทันที เขาไม่ต้องไปคอยจนถึงชาติหน้าจึงจะได้ดี เขาไม่ต้องไปคอยจนถึงบั้นปลายของชีวิตจึงจะได้ดี เขาได้ดีในวินาทีที่เขาทำลงไป แต่การได้ดีไม่ใช่ได้เงิน

ในหลายกรณีการทำดีเป็นการปิดโอกาสในการหาเงิน ทำให้ได้เงินน้อยลง นายแพทย์ที่ยอมเสียสละการหาเงินในเมืองใหญ่ไปทำงานในชนบทที่ห่างไกล เป็นผู้ประกอบกรรมดี นายแพทย์ผู้นั้นย่อมได้ดีทันทีที่ทำความดีอันนี้ และในโอกาสเดียวกันก็ได้เงินน้อยลงไปด้วย

พระภิกษุที่บวชเพื่อสืบศาสนาเป็นผู้ประกอบกรรมดี ท่านได้ดีและท่านก็หมดโอกาสจะหาเงินทันที ท่านได้ดีแต่ไม่ได้เงิน แต่บางทีเงินทำให้พระเสียความเป็นพระไปก็มี

นอกจากคนทำดีอาจหมดโอกาสในการหาเงินแล้ว บางทีการทำดียังทำให้เสียเงินด้วย คนที่เสียสละทรัพย์เพื่อการกุศลจะเสียเงินทันที และก็จะได้ดีทันที

สำหรับคนทำชั่ว เมื่อทำชั่วลงไป เขาจะได้ชั่วทันที เขาได้ลักษณะของคนชั่ว ลักษณะเช่นนี้ใครเห็นเข้าก็เรียกว่าคนชั่ว ต่อให้เขามีเงินทองและอำนาจ

มากมายเท่าไร เขาก็เป็นคนชั่วอยู่

ถ้าเขาทำชั่วเพื่อหาเงิน และถ้าเขาทำได้แนบเนียนจนเป็นผลสำเร็จ เขาก็ควรจะได้เงิน แต่ในเวลาเดียวกันเขาก็ได้ชั่วคู่กันไปด้วย

ที่ว่าทำชั่วไม่เห็นได้ชั่วนั้นไม่จริง คนทำชั่วย่อมได้ชั่วทุกครั้งที่ทำชั่ว เริ่มด้วยความกลัวร้อนใจหวาดผวาอยู่เสมอ แต่การได้ชั่วกับการได้เงิน มันเป็นคนละเรื่อง

อย่าได้สงสัยเลยว่ามีคนทำชั่วแล้วได้ดี

ผู้ชายไม่เอาถ่านไปแต่งงานกับผู้หญิงที่ร่ำรวย เขามีฐานะดีขึ้น มีเงินใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย คนทั่วไปมักกล่าวถึงเขาว่า เขาได้ดิบได้ดีไปแล้ว สบายไปแล้ว

หญิงสาวสวยไปเป็นเมียน้อยของผู้มั่งคั่ง คนทั่วไปก็ยอมรับว่าเธอผู้นั้นได้ดิบได้ดีไปแล้วเหมือนกัน

ทั้งสองกรณีนี้ เราแปลความหมายผิด ที่จริงคน

ทั้งสองนั้นมีเงินแล้วเฉย ๆ ไม่ใช่เขาได้ดิบได้ดีอย่างที่เข้าใจกัน บางทีเราอาจพูดหละหลวมไปหน่อย เลยไปแปลให้เกิดความไขว้เขวกัน คือแปลฐานะทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปในทางดีว่าเป็นการได้ดี

กรณีเช่นนี้ ท่านผู้รู้บางท่าน และคนทั่วไปก็พูดเลยเถิดไปว่า ที่เขาร่ำรวยขึ้น ก็เพราะเขาทำดีในชาติก่อน ชาตินี้เขาจึงร่ำรวยมีเงินมีทองใช้อย่างสบาย

การได้เงินกับการได้ดีนั้นแตกต่างกันมาก ขอให้พิจารณาต่อไปว่าคนได้เงินจากทางใดบ้าง และคนได้ดีจากทางใดบ้าง

คนอาจมีเงินหรือได้เงินด้วยวิธีต่าง ๆ แต่งงานกับคนมีเงินก็ทำให้ได้เงิน ได้รับมรดกก็ได้เงิน ถูกล็อตเตอรี่ก็ได้เงิน ไปพบทรัพย์โดยบังเอิญก็ได้เงิน คนเราอาจได้เงินโดยไม่ต้องทำอะไร ได้อย่างฟลุค ๆ โดยไม่ต้องลงทุนลงแรงอะไรมากนัก คนที่ได้เงินแบบนี้เรียกว่าได้เพราะโชค ซึ่งหาคำอธิบายประกอบ

ไม่ได้ เราจึงยกให้เป็นเรื่องของบาปบุญที่ทำไว้ในชาติก่อนหรือชาตินี้

บางคนได้เงินเพราะค้าของเถื่อน เพราะเลี้ยงภาษี เพราะเล่นการพนันหรือตั้งบ่อนการพนัน เพราะโกงเขา เพราะใช้อุบายต้มมนุษย์ด้วยวิธีต่าง ๆ เพราะฉ้อราษฎร์บังหลวง เพราะอาศัยตำแหน่งหน้าที่ขูดรีดจากคนอื่น คนพวกนี้ทำชั่วได้เงิน การได้เงินไม่จำเป็นต้องได้จากการทำดีเสมอไป

บางคนได้เงินเพราะให้เงินกู้แล้วเรียกดอกเบี้ยอย่างไม่มีการลดลาวาศอก บางคนมีเงินเพราะความตระหนี่เหนียวแน่น บางคนก็มีเงินเพราะความโลภเอารัดเอาเปรียบผู้อื่น คนมีเงินบางคนไม่ได้ประพฤติชั่ว แต่ก็ไม่ได้ประพฤติดีจนเป็นที่น่ายกย่อง คนพวกนี้เราไม่เรียกว่าคนดี แต่เขาก็มีเงิน

บางคนมีเงินเพราะความอุตสาหวิริยะ หมั่นทำกิน มีความมัธยัสถ์ จะทำการใดก็ทำด้วยความซื่อสัตย์ คนดีเช่นนี้ก็มีเงินได้เหมือนกัน

เท่าที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าคนมีเงินนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นคนดี การมีเงินไม่จำเป็นต้องเกิดจากการทำดี บางคนอยู่เฉย ๆ ก็มีเงินขึ้นมาได้ บางคนประกอบกรรมชั่วจนมีเงิน บางคนมีเงินเพราะหน้าเลือด แต่บางคนก็มีเงินเพราะการกระทำดี

แต่คนดีต้องทำดีจึงจะเป็นคนดีได้ อยู่เฉย ๆ เป็นคนดีขึ้นมาอย่างฟลุค ๆ ไม่ได้ ทำชั่วให้ตนกลายเป็นคนดีไม่ได้ แสดงความเห็นแก่ตัวให้เป็นคนดีไม่ได้

คนดีต้องประกอบกรรมดี ละเว้นการประพฤติชั่ว และตั้งมั่นอยู่ในความดีเป็นประจำจึงจะเป็นคนดีได้

จะเอาความร่ำรวยมาแปลเป็นความดีได้อย่างไร

จะเอาคนมั่งมีเพราะเหตุอันน่าสงสัยมาเปรียบเทียบกับคนดีได้อย่างไร

เงินเป็นสิ่งสำคัญ สำคัญมาก สำคัญมานานแล้ว

ไม่ใช่เพิ่งจะมามีความสำคัญในสมัยนี้ ดังที่บางท่านเข้าใจ ลองพลิกไปอ่านวรรณคดีเก่าๆ ดู ก็จะทราบได้ดีว่าเงินมีความสำคัญมานานแล้ว

ใครมีเงินมาก คนนั้นมีฐานะทางเศรษฐกิจสูง จะซื้อหาอะไรก็ซื้อได้ดังใจ จะจับจ่ายใช้สอยคราวละมากๆ ก็ไม่เดือดร้อน จะลงทุนหาเงินให้มากเพิ่มขึ้นอีกก็ทำได้สะดวก โดยมากคนมีเงินมักจะหาเงินให้มากขึ้นได้ง่ายเสียด้วย

คนมีเงินมักจะมีฐานะทางสังคมสูงตามฐานะทางเศรษฐกิจ คนมีเงินนั้นไม่ว่าจะมีจากทางไหน มักจะมีคนนับหน้าถือตา ถ้าคนมีเงินออกไปปฏิบัติงานเพื่อสาธารณกุศล ฐานะทางสังคมของเขายิ่งสูงขึ้น

ถ้าคนมีเงินอยากแสวงหาอำนาจ เขาอาจใช้เงินเพื่อสร้างอำนาจให้แก่ตนได้ไม่ยากนัก บางคนใช้เงินเพื่อสร้างอำนาจแบบอันธพาล จ้างนักเลงไว้คุ้มครองตนหรือใช้ให้ไปเกะกะระรานคนอื่น บางคน

ใช้เงินเพื่อสร้างอำนาจในทางราชการ สนับสนุนคนสำคัญด้วยเงิน ในขณะเดียวกันก็อาศัยบารมีของเขาสำหรับหาเงินหรือหาอำนาจต่อไป บางคนใช้เงินเพื่อแสวงหาอำนาจทางการเมือง ใช้ตรง ๆ ด้วยการสมัครรับเลือกตั้ง หรือใช้โดยทางอ้อมก็ได้ เงินสร้างอำนาจให้แก่คนได้มาก เราเห็นคนใช้เงินเพื่อสร้างอำนาจให้แก่ตนเองมามากแล้ว ไม่จำเป็นต้องกล่าวให้ละเอียดก็ได้ กระเทือนใจกันเปล่า ๆ

บางคนใช้เงินเพื่อสร้างความดี เขาใช้เงินเพื่อสาธารณกุศล ช่วยสร้างโรงพยาบาล สร้างวัด สร้างโรงเรียน หรือทำประโยชน์อื่น ๆ ให้แก่ส่วนรวม คนมีเงินใช้เงินเพื่อกระทำดีเช่นนี้ได้เหมือนกัน

เงินเป็นสิ่งแสดงฐานะทางเศรษฐกิจของคน เงินเป็นส่วนประกอบอันสำคัญในการสร้างฐานะทางสังคมให้แก่ตน เงินช่วยให้คนสร้างอำนาจแก่ตนเองได้ เงินช่วยให้คนประกอบกรรมดีได้เหมือนกัน

เงินทำได้หลายอย่าง เงินมีความสำคัญมาก คน

จึงอยากได้เงิน คนจึงพยายามหาเงินด้วยวิธีต่าง ๆ หาด้วยการประกอบสัมมาอาชีพ หาด้วยการเอารัดเอาเปรียบคนอื่น หาด้วยการเสี่ยงโชค แม้แต่หาด้วยการทำความชั่วคนก็ทำ

เงินมีความสำคัญมาก คนอยากได้เงินมาก เราจึงได้เห็นคนบางคนขายตัวเพื่อเงิน ขายชื่อเสียงเพื่อเงิน แม้แต่เสี่ยงชีวิตของตนเพื่อเงิน คนก็ทำ

ค่านิยมของคนไทยเกี่ยวกับเงินเริ่มเปลี่ยนแปลง เปลี่ยนไปมากทีเดียว เปลี่ยนเมื่อคนเอาเงินไปเปรียบเทียบกับความดี เปลี่ยนเมื่อคนพูดกันว่าได้ดีคือได้เงิน เปลี่ยนเมื่อเราแปลคำสอนของพระให้คลาดเคลื่อนไปจากความจริง

เราจะยอมเปลี่ยนค่านิยมทางศาสนากระนั้นหรือ ค่านิยมทางศาสนานั้นส่วนใหญ่เป็นค่านิยมที่ไม่ตาย เป็นความจริงทุกกาลสมัย คนในสมัยหนึ่งอาจเชื่อมั่นในค่านิยมบางอย่างลดน้อยลงไป แต่การเปลี่ยนแปลงค่านิยมของศาสนาให้คลาดเคลื่อนไปจากคำสอนที่

ถูกต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงที่น่ากลัว

หวังว่าความเปลี่ยนแปลงนี้จะเป็นแต่เพียงการพูดที่หละหลวมเท่านั้น ขออย่าให้เป็นความเชื่อของคนไทย **ขอให้คนไทยเชื่อมั่นว่าเงินคือเงิน ความดีคือความดี**

ถึงเงินจะมีความสำคัญเท่าใดก็ตาม ขอให้เราคิดว่ามันเป็นเงิน

เงินไม่ใช่ความดี

ขอให้คนทำดีมีที่ยึดเหนี่ยวบ้าง

เงินมีความสำคัญมาก เงินซื้ออะไรต่ออะไรได้หลายอย่าง อย่าว่าแต่ซื้อข้าวซื้อของเลย แม้แต่ซื้อคนก็ยังได้

อำนาจเงินเป็นอำนาจที่ยิ่งใหญ่ มันครอบงำชีวิตของมนุษย์ส่วนใหญ่ของโลก มันทำให้ชีวิตของคนผันแปร มันทำให้ความคิดของคนผันแปรด้วย

ความผันแปรของความคิดเป็นเรื่องที่พึงพิจารณาศึกษา ถ้าความผันแปรที่เกิดขึ้นมันวิปริตจนเกินไป

ก็ควรที่จะมีคนถามว่า เราคิดอย่างนี้กันจริง ๆ หรือเรายอมรับความคิดอย่างนี้จริงหรือ คำถามชนิดนี้จะช่วยทำให้เราเข้าใจตัวเราและสังคมของเราดีขึ้น

มีคนเข้าใจว่าเงินคืออำนาจ เงินคืออำนาจทางเศรษฐกิจ อำนาจทางสังคมและอำนาจทางการเมือง

แต่เงินไม่ใช่อำนาจทางศีลธรรม เงินไม่เคยเปลี่ยนแปลงหลักธรรมที่ถูกต้องได้ แม้แต่ครั้งเดียวในประวัติศาสตร์ของมนุษย์

ถึงอย่างไรก็ตาม เงินก็ทำให้คนบางคนในบางยุคบางสมัยหลงผิดไปได้ ความหลงผิดเช่นว่านี้กำลังเกิดขึ้นกับคนไทยในยุคนี้หรือไม่ ขอให้เราใคร่ครวญดู

ความคิดที่ว่าเงินคืออำนาจเป็นความคิดที่น่ากลัว แต่ความคิดว่าอำนาจคือเงินเป็นความคิดที่น่ากลัวกว่า

ความคิดว่าอำนาจคือเงินเป็นอันตรายอย่างยิ่ง เป็นอันตรายแก่ผู้ทำอำนาจให้เป็นเงินเอง เป็นอันตรายแก่โครงสร้างของสังคม เป็นอันตรายแก่

เศรษฐกิจของชาติ เป็นอันตรายแก่ระบบการเมือง เป็นอันตรายแก่ระบบศีลธรรมของบ้านเมือง ถ้าเรายอมรับเอาความคิดอันวิปริตนี้มาเป็นค่านิยม เราก็กำลังนำตนเองไปสู่ความหายนะ เรากำลังจะทำให้บ้านเมืองล่มจม เรากำลังขุดหลุมฝังตนเอง และฝังบ้านเมืองของเราในขั้นสุดท้าย

เสียงซุบซิบของปวงชนในเวลานี้ แม้จะเป็นเสียงซุบซิบที่ไม่ชัดเจนก็เป็นเสียงที่น่าสะพึงกลัว ฟังแล้วขนลุก บ้านเมืองของเราเป็นอะไรไปแล้ว คนมีอำนาจใหญ่ทำอำนาจให้เป็นเงินจำนวนมาก คนมีอำนาจน้อยทำอำนาจให้เป็นเงินเพียงเล็กน้อย แม้แต่คนที่ไม่มีอำนาจยังแอบใช้อำนาจของผู้อื่นไปทำเงินได้

อำนาจคืออะไรต่ออะไรหลายอย่าง แต่อำนาจอันแท้จริงนั้นคือความรับผิดชอบ อำนาจคือภาระที่ผู้มีอำนาจจะต้องแบกหาม ต้องระมัดระวังเวลาใช้อำนาจ อำนาจไม่ใช่อภิสิทธิ์ อำนาจไม่ใช่เงิน

คนทั่วไปเขาหวังว่าผู้มีอำนาจจะใช้อำนาจเพื่อผลดีแก่ส่วนรวม เขาหวังว่าจะมีการใช้อำนาจด้วยความยุติธรรม เขาไม่ต้องการเห็นการใช้อำนาจเพื่อประ-โยชน์ส่วนตัว

คนมีอำนาจอาจใช้อำนาจผิดได้เสมอ ใช้ผิดเพราะเข้าใจผิด ใช้ผิดเพราะได้รับข้อมูลไม่ครบถ้วน ใช้ผิดเพราะความปรารถนาดี ใช้ผิดเพราะตัดสินปัญหาเร็วเกินไป ใช้ผิดเพราะไม่กล้าตัดสินปัญหา ใช้ผิดเพราะวิจารณญาณไม่ดี ใช้ผิดด้วยความสุจริตใจ คิดว่าสิ่งที่ทำไปนั้นจะเป็นผลดีแก่คนหมู่มาก คนทั่วไปเขาใจกว้างพอที่จะให้อภัยแก่คนใช้อำนาจผิดได้หลายประการ แต่เขาจะไม่ให้อภัยแก่คนที่จงใจใช้อำนาจเพื่อทำเงินเป็นอันขาด มีโอกาสเมื่อใดเขาเป็นลงโทษเมื่อนั้น เขาลงโทษเพราะเขารู้ว่าการใช้อำนาจแบบนี้เป็นความผิดแน่ ๆ

ความผันแปรของสังคมจนมีความเข้าใจผิดเหมาเอาเองว่า เงินคือความดีที่คนเราต้องการ ซึ่งเป็น

ต้นเหตุของความชั่วร้ายที่เกิดขึ้น และกำลังขยายตัวอย่างน่ากลัวทุกวันนี้ ถ้ามองในแง่ศาสนาแล้ว ก็จะเห็นได้ชัดว่าเกิดจากความเข้าใจผิดและไม่ศรัทธาในคำสอนทางพระพุทธศาสนา

ความจริง พระพุทธศาสนาสอนให้รู้ถึงความจริง ยิ่งรู้ก็ยิ่งเข้าใจในเรื่องธรรมดา ๆ มากขึ้น เรื่องธรรมดาก็ได้แก่ความไม่แน่นอน ไม่มีอะไรที่ยั่งยืน ต้องเปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอ แม้สังคมจะนิยมว่าเงินเป็นของดี เงินเป็นความดีที่ทุกคนต้องการอย่างไรก็ตาม ความเข้าใจเช่นนั้นวันหนึ่งก็จะต้องเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย หมายถึงค่านิยมของสังคมต้องหมุนเวียนไปตามกาลสมัย ไม่มีอะไรหยุดนิ่งอยู่ได้ ผู้ที่เข้าใจผิดเท่านั้น ถึงวาระของความไม่แน่นอนเกิดขึ้น ย่อมซบเซาเศร้าใจในความผิดหวังซึ่งก็สายไปเสียแล้ว

แต่ในทางศาสนายังไม่สาย ยังมีโอกาสที่จะทำความรู้ให้มีความรู้ถูก คอยทำลายความรู้ผิดได้ทุก

เวลา เมื่อรู้ถูกแล้วหมายถึงรู้ว่าทุกสิ่งทุกอย่างไม่แน่นอน แม้ในร่างกายของคนเราทุกคนบอกความจริงให้เห็นให้ทราบอยู่ทุกเวลา แต่ทว่าความเข้าใจผิดดังกล่าวมาปิดบังมิให้เห็นความจริง ซึ่งผู้ปรารถนาความจริงที่แท้แล้ว ย่อมมีเวลามีโอกาสที่จะเข้าถึงความจริงได้ไม่ยากนัก จึงขอนำความจริงในร่างกายมาบรรยายเพื่อความรู้ต่อไป

พระพุทธศาสนาสอนให้รู้จริง ด้วยรู้เรื่องธรรมดา ๆ ที่เราได้ยินได้ฟังกันอยู่เสมอถึงเรื่องอนิจจัง ไม่เที่ยง อนิจจังเป็นลักษณะหนึ่งของเรื่องธรรมดา แต่ความเข้าข้างตัวเองของคนเราปิดบังทำให้มองไม่เห็นเรื่องธรรมดา ถ้ามีสติสงบเพียงพักเดียว มองไปที่ร่างกายของเรา เราจะเห็นผิวหนังกำพร้าที่หุ้มห่อร่างกายก่อนอื่น ครั้นแล้วพินิจดูที่ผิวหนัง จะรู้ว่าประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ มีหน่วยเล็ก ๆ รวมกันอยู่เป็นกลุ่ม ๆ เป็นส่วน ๆ แสดงลักษณะเป็นสิ่งมีชีวิต เรียกว่าเซลล์ เซลล์เหล่านี้มีชีวิตต้องการอาหาร

หล่อเลี้ยง ถ้าหากขาดอาหารทำงานไม่ได้ เซลล์ก็ต้องตาย จะเห็นได้ตามผิวหนัง เซลล์ที่ตายแล้วก็หลุดออกไปด้วยการเช็ดถูขี้ไคล เซลล์ชั้นนอกหลุดไป เซลล์ชั้นในก็มาแทนที่อีก เป็นตัวตายตัวแทนกันเรื่อย ๆ ไป แสดงให้เห็นว่าผิวหนังมิใช่สิ่งมั่นคงถาวร ในเวลาประมาณ ๑๗ วัน ผิวหนังของเราก็เปลี่ยนผิวใหม่ทุก ๆ ๑๗ วัน

ขนและผมมีกำเนิดมาจากผิวหนังเส้นหนึ่งเกิดขึ้นเส้นหนึ่งหลุดไป เส้นใหม่ขึ้นมาแทนที่ ขนและผมมีการเปลี่ยนแปลงน้อยกว่าผิวหนัง มีผู้ตรวจพบว่าผมอายุยืนอาจอยู่ได้ ๒–๕ ปี ขนคิ้วอายุได้ประมาณ ๓–๕ เดือน

เลือดทำหน้าที่สำคัญในการหล่อเลี้ยงส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เมื่อขาดเลือด อวัยวะต่างก็ขาดอาหาร ขาดเครื่องหล่อเลี้ยง สิ่งปฏิกูลก็จะคั่งค้างเกิดเป็นพิษ ทำให้คนพิการและถึงตายในที่สุด เลือดของคนเราประกอบขึ้นด้วย ๒ ส่วน คือส่วนน้ำและส่วนเนื้อ

หรือเม็ด ส่วนเม็ดยังแยกเป็น ๓ พวกคือ เม็ดเลือดแดง เม็ดเลือดขาว และเกล็ดเลือด

เม็ดเลือดแดงมีหน้าที่ขนส่งแก๊สออกซิเจน ซึ่งเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงร่างกาย เม็ดเลือดขาวมีหน้าที่เป็นประหนึ่งทหารยามป้องกันต่อสู้กับเชื้อโรคต่าง ๆ ส่วนเกล็ดเลือดช่วยให้เลือดแข็ง

ในคนขนาดปานกลาง มีเม็ดเลือดแดงมากกว่าห้าล้านล้านเม็ด มีเม็ดเลือดขาวประมาณสี่หมื่นล้านเม็ด มีเกล็ดเลือดประมาณแปดแสนล้านเม็ด

เม็ดเลือดแดงมีอายุขัยประมาณ ๑๒๐ วัน

เม็ดเลือดขาวมีอายุ ๘–๑๒ วัน

พวกเกล็ดเลือดมีอายุสั้นเพียง ๕ วัน

คนขนาดปานกลางมีเลือดอยู่ประมาณ ๕ ลิตรเศษ เป็นส่วนเม็ดเสียประมาณ ๒ ลิตร เป็นน้ำ ๓ ลิตร น้ำนี้ไหลไปตามหลอดเลือดพร้อมกับส่วนเม็ดเลือด เข้า ๆ ออก ๆ อยู่เสมอ แม้ส่วนน้ำซึ่งประกอบขึ้นเป็นเลือดก็เปลี่ยนไปเช่นเดียวกัน

กระดูกเป็นของแข็งกว่าอวัยวะอื่น ๆ น่าจะเป็นของคงทน แต่ทางวิทยาศาสตร์ได้พิสูจน์ให้เห็นว่าเป็นส่วนที่เปลี่ยนแปลงได้ง่าย ภายในกระดูกมีเซลล์เล็ก ๆ อยู่ ๒ ชนิด ชนิดหนึ่งมีหน้าที่สร้างกระดูกขึ้นใหม่ อีกชนิดหนึ่งมีหน้าที่ทำลาย เซลล์ทั้ง ๒ ชนิดนี้ทำหน้าที่กลับกันไปกลับกันมา กระดูกก็มีเลือดหล่อเลี้ยงเช่นเดียวกับอวัยวะอื่น ๆ กระดูกมีการเปลี่ยนแปลงด้วยการสลายไปบ้าง สร้างขึ้นใหม่บ้าง กลับกันไปกลับกันมา

นาฬิกาถ้าตัวจักรตัวใดตัวหนึ่งไม่ทำงาน นาฬิกาก็ตายเดินไม่ได้ ร่างกายของคนเราก็เช่นเดียวกัน ถ้าเกิดพิการขึ้นส่วนใดส่วนหนึ่ง ก็ทำให้เกิดผิดปกติไปจนถึงตายในที่สุด เท่าที่นำมาบรรยายนี้ก็เพื่อชี้ให้เห็นความผันแปรเปลี่ยนแปลงในร่างกาย เพื่อให้มีสตินึกถึงความไม่แน่นอนของสังคม ค่านิยมของสังคมจะมีอย่างไร จะนิยมค่าของเงินเป็นใหญ่อย่างไรก็ตาม ความไม่แน่นอน ไม่คงที่ย่อมมีขึ้นได้ทุกเวลา

ผู้เข้าใจผิดเท่านั้นจะหลงระเริงไปกับค่านิยมสังคม เมื่อถึงคราวเปลี่ยนแปลงไปผู้เข้าใจผิดจึงจะถึงบางอ้อ

ดังนั้น ในฐานชาวพุทธด้วยกันจงช่วยกันยับยั้งให้มีสติรู้ค่าแห่งความนิยมของสังคม ไม่ควรเข้าใจผิดคิดเห็นไปว่า เงินเท่านั้นเป็นของดี เงินเป็นความดี จงมีสติเข้าใจตามหลักพระพุทธศาสนาว่า ความดีคือการทำดีด้วยกาย วาจา และใจ ดีคงเป็นดีแต่มิใช่เงิน และเงินมิใช่ความดี เงินคงเป็นเงินเท่านั้น

ถ้าเปรียบเทียบผลต่างระหว่างความดีกับเงินอย่างไหนดีกว่ากัน ลองนึกดู ความดีกินเท่าไรไม่หมด เงินกินไม่เท่าไรก็หมดเสียแล้ว ความสุขที่เกิดจากการทำความดีเป็นความสุขที่ละเอียดอ่อนและไม่มีเวลาจะหมดไป ส่วนความสุขที่เกิดจากเงินเป็นความสุขชั่วประเดี๋ยวเดียว หมดเงินก็หมดสุขหมดสนุกเสียด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้มีวิจารณญาณจะเลือกเอาอย่างไหนเล่า ขอได้โปรดพิจารณา หวัง

ว่าค่านิยมของสังคมในวันนี้จะเป็นข้อคิดให้ท่านเกิดความเข้าใจว่าอะไรควรไม่ควร อะไรแน่นอนไม่แน่นอนอย่างไร อย่าลืมว่า เงินคือเงิน เงินมิใช่ความดี ดีคงเป็นดี ดีมิใช่อยู่ที่เงินก็พอแล้ว

งานกับเงิน เดินคู่ อยู่ทุกวัน
ใครขยัน เงินก็มา อย่าสงสัย
เงินกับดี คนละอย่าง จงวางใจ
อย่าเผลอไป ว่าดี อยู่ที่เงิน
ดีคือดี เงินคือเงิน มันต่างกัน
ข้อสำคัญ อย่าเพ้อ จนเห่อเหิน
อันความดี มีเท่าไร ให้เพลิดเพลิน
ถึงหมดเงิน ยังมีค่า น่าดูเอย.

ขอความสุขสวัสดีจงมีแด่ท่านผู้ฟังโดยทั่วกัน.

สันติภาพเทศนา

พระเทพวราภรณ์ (วิชมัย) วัดบวรนิเวศวิหาร

แสดงกัณฑ์อุโบสถ

วันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๑๖

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

สเจ อินฺทฺรยสมฺปนฺโน สนฺโต สนฺติปเท รโต
ธาเรติ อนฺติมํ เทหํ ชิตฺวา มารํ สวาหนนฺติ

บัดนี้ จักแสดงพระธรรมเทศนาพรรณนาคำสอนทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นแนวทางในความคิดให้ใคร่ในสัมมาปฏิบัติ แก่พุทธบริษัท ตามสมควรแก่วันฟังธรรมอันเวียนมาถึงโดยลำดับ

โดยที่ในขณะนี้ต่างได้รับทราบกันทั่วไปว่า สันติภาพในเวียตนามจะมีขึ้นด้วยการหยุดยิงกันในเช้าวันที่ ๒๘ มกราคมนี้ เพื่อชี้ให้เห็นความเสียหายเกิดจากสงคราม สงครามเกิดขึ้นด้วยทิฏฐิ ความ

เห็น ซึ่งทั้งสองฝ่ายต่างมีทิฏฐิ ความเห็นไม่เหมือนกัน ต่างฝ่ายต่างก็ถือทิฏฐิความเห็นของตนว่าเป็นการถูกเป็นธรรมนำความสงบสุขมาแก่ประชาชนด้วยอำนาจแห่งทิฏฐิความคิดเห็น ซึ่งทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นเสมือนตัวมารคอยทำลายล้างผลาญ เป็นเหตุก่อให้เกิดความไม่สงบในประเทศเวียตนาม จนกลายเป็นสงคราม ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๔ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๖ รวมเป็นเวลา ๑๒ ปี ได้รับความเสียหายดังนี้

การสูญเสียในสงครามเวียดนาม

(๑ ม.ค. ๐๔ – ปลาย ม.ค. ๑๖)

ทหารสหรัฐ	**เสียชีวิต**	**๔๖,๐๐๐–๕๖,๐๐๐ คน**
ทหาร วน.ต.	**เสียชีวิต**	**๑๘๓,๐๐๐ คน**
วน.น./วก.	**เสียชีวิต**	**๙๑๐,๐๐๐ คน**
พันธมิตรอื่น ๆ	**เสียชีวิต**	**๔,๘๗๕ คน**

รวม ๑,๑๕๓,๘๗๕ คน (ตัวเลขสหรัฐ)

พลเรือน วน. ต.	เสียชีวิต ๓๕๐,๐๐๐ คน
	บาดเจ็บ ๙๕๐,๐๐๐ คน
พลเรือน วน. น.	ไม่มีสถิติแน่นอน แต่คาดว่ามีคนตายเพราะระเบิดราว ๑๐,๐๐๐ คน
อาวุธยุทโธปกรณ์	สหรัฐเสียเครื่องบิน ๓,๖๐๗ ลำ
	ใช้ระเบิดทั้งหมด ๗,๗๐๐,๐๐๐ ตัน
	วน. น. เสียเครื่องบินมิก ๑๙๐ ลำ
	เสียรถถัง ๕๐๐–๘๐๐ คัน
	สารเคมีฆ่าพืชและป่าไม้ ๖๔ ล้านลิตร ป่าที่ถูกทำลาย ๕ ล้าน-เอเคอร์

กำลังรบของแต่ละฝ่าย

สหรัฐ	ทหารบก	๓๗,๐๐๐ คน
	ทหารเรือ	๑,๔๐๐ คน

(ไม่นับกองเรือที่ ๗)

ทหารอากาศ ๒๐,๐๐๐ คน
(เครื่องบินโจมตีทิ้งระเบิด ๑๓๓ ลำ)

ทหารยามฝั่ง ๑๐๐ คน

ทหารกองเรือ ๗/ ๓๕,๐๐๐ คน (เรือบรรทุกเครื่องบิน ๔ ลำ, เรือพิฆาต ๑๕ ลำ, เรือลาดตระเวน ๓ ลำ)

ทหารอากาศในไทย ๓๒,๐๐๐ คน (บี. ๕๒/๕๓ ลำ, เครื่องบินโจมตีทิ้งระเบิด ๒๒๔ ลำ)

ทหารอากาศในเกาะกวม มี บี. ๕๒/๘๖ ลำ

วน. ต. ทหารบก ๔๓๐,๐๐๐ คน

ทหารอากาศ ๔๑,๐๐๐ คน (เครื่องบิน ๙๐๐ ลำ)

ทหารเรือ ๔๐,๐๐๐ คน (เรือรบขนาดเบา ๑,๕๐๐ ลำ)

นาวิกโยธิน ๑๓,๐๐๐ คน

กำลังประชาชนท้องถิ่น ๕๔๒,๐๐๐ คน

วน. น. ทหารบก ๕๐๐,๐๐๐ คน

ทหารเรือ ๓,๒๕๐ คน (เรือปืน ๓๐ ลำ, เรือตอร์ปิโด ๔๔ ลำ)

ทหารอากาศ ๑๐,๐๐๐ คน (บ. มิก ๒๑/๖๐ ลำ, บ. มิก ๑๙/๓๐ ลำ, บ. มิก ๑๗/๑๑๓ ลำ)

พลรบประจำถิ่น ๑,๕๐๐,๐๐๐ คน

กองทัพประชาชนของเวียดกง ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ คน

ค่าใช้จ่าย งบประมาณสงครามเฉพาะปี ๑๕

วน. ต. ๔๓๕.๗ ล้านดอลล่าร์

วน. น. ๕๘๔ ล้านดอลล่าร์

สหรัฐ ๑๓,๐๐๐ ล้านดอลล่าร์

(ระหว่างปี ๐๘–๑๔ สหรัฐใช้เงินไป ๑๒๘,๐๐๐ ล้านดอลล่าร์), โซเวียตให้ความช่วยเหลือต่อฮานอยราว ๒ พันล้านดอลล่าร์ต่อปี

เด็กกำพร้า ปัจจุบันมีเด็กกำพร้า ๖๐๐,๐๐๐ คน โดย

ไม่นับเด็กกำพร้าซึ่งเป็นบุตรของพลเรือน.

เป็นอันว่า เพราะทิฏฐิความเห็นทำให้ทั้งสองฝ่ายตกลงกันไม่ได้ ทำให้เกิดความเสียหายใหญ่หลวงดังพรรณนามาฉะนี้

บัดนี้จะได้ขยายความในทางตรงกันข้ามถึงเหตุให้เกิดความสงบด้วยการเอาชนะมาร ดังบาลีบรรหารที่ยกไว้ในเบื้องต้นนั้นว่า

สเจ อินฺทฺริยสมฺปนฺโน ถ้าเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยอินทรีย์
สนฺโต สนฺติปเท รโต เป็นผู้สงบยินดีในความสงบ
ชิตฺวา มารํ สวาหนํ เอาชนะมารพร้อมทั้งพาหนะของมาร
ธาเรติ อนฺติมํ เทหํ ย่อมทรงไว้ซึ่งกายในที่สุด

เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็มีคำถามขึ้นมาว่า

๑. อินทรีย์คืออะไร สมบูรณ์ด้วยอินทรีย์นั้น

เป็นอย่างไร

๒. ความสงบและยินดีในความสงบ เป็นอย่างไร

๓. เมื่อสงบเอาชนะมารพร้อมทั้งพาหนะของมารได้อย่างไร

๔. ที่ว่ามาร ๆ นั้นเป็นอย่างไร

ก่อนอื่น ควรทำความรู้จักกับมาร คำว่า มาร แปลว่า ผู้ให้ตาย มารนี้ทางพระพุทธศาสนากล่าวว่า มี ๕ ชนิด คือ

ขันธมาร ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ

กิเลสมาร ได้แก่ กามะ ความใคร่ ภวะ ภพ เป็นนั่นเป็นนี่, ทิฏฐิ ความเห็น, อวิชชา ความไม่รู้

อภิสังขารมาร ได้แก่ กรรมนำให้เป็นไปตามอำนาจของการกระทำ

มัจจุมาร ได้แก่ ความตาย

เทวปุตตมาร ได้แก่พาหนะของมาร คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์

ก่อนที่จะเอาชนะมารเหล่านี้ได้ต้องเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยอินทรีย์ เป็นผู้สงบแลยินดีในความสงบ คำว่า อินทรีย์ ในทางพระพุทธศาสนา มี ๒ อย่าง คือ

๑. หมายถึง อายตนะภายใน ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ

๒. หมายถึง ความเป็นใหญ่ในการเชื่อ ในการระลึกในการใช้ความเพียร ทำให้เกิดสมาธิปัญญา

ศัพท์ว่า อินทรีย์ แปลว่าเป็นใหญ่ ตาของเรามีหน้าที่เห็น การได้เห็นเป็นใหญ่ทางตา เรียก จักขุนทรีย์ การได้ยินได้ฟังรู้เรื่องเป็นใหญ่ทางหู เรียก โสตินทรีย์ การได้กลิ่นต่าง ๆ เป็นใหญ่ทางจมูก เรียก ฆานินทรีย์ การได้ลิ้มรสต่าง ๆ เป็นใหญ่ทางลิ้น เรียก ชิวหินทรีย์ การได้สัมผัสต่าง ๆ เป็นใหญ่ทางกาย เรียก กายินทรีย์ การได้รู้เรื่องต่าง ๆ เป็นใหญ่ทางใจ เรียก มนินทรีย์ ความเป็นใหญ่ของ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ แต่ละอย่างดังกล่าวมานี้แหละ เป็นอินทรีย์

อินทรีย์อีกอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นใหญ่ในทางปฏิบัติ ไม่ว่าจะปฏิบัติงานทางคดีโลกหรือคดีธรรม จำต้องมีสัทธา ความเชื่อเป็นใหญ่คู่กับปัญญา ถ้าสัทธาไม่มีปัญญาเข้ามาเป็นคู่กำกับแล้ว สัทธาก็จะอ่อนแอ กลายเป็นความเชื่องมงายไร้เหตุผลไปได้ง่าย ความเพียรก็เช่นเดียวกัน ถ้าขาดคู่กับสมาธิ ความเพียรก็อ่อนแอไม่มีกำลังครึ่ง ๆ กลาง ๆ ไม่แน่วแน่ แต่ถ้ามีสมาธิเข้ามากำกับ สนับสนุนให้ความเพียรเป็นไปติดต่อ ส่งเสริมให้สำเร็จตามความมุ่งหมาย ขยายความให้เห็นว่า สัทธา สติ วิริยะ สมาธิ และปัญญา ที่เป็นอินทรีย์เป็นใหญ่ในความเชื่อถือ มีสติมั่นคงด้วยความเพียรจนเกิดปัญญา เมื่อมีสติเป็นใหญ่ มีปัญญาความรู้เป็นใหญ่ รู้อะไรผิด อะไรถูก รู้ควรไม่ควร รู้ประโยชน์มิใช่ประโยชน์เช่นนี้แล้ว เมื่อตาเห็นรูป ก็จะรู้เท่าทันว่า รูปที่เห็นนั้นจะเป็นธรรมหรือไม่เป็นธรรม เสียงที่ได้ยินนั้นจะเป็นเสียงที่มีประโยชน์หรือไม่มีประโยชน์ ก็จะรู้

ได้ทันท่วงที จมูกที่ได้กลิ่น จะเป็นกลิ่นดีหรือกลิ่นเสียก็จะรู้ได้ง่าย รสที่รู้ได้ด้วยลิ้น จะเปรี้ยวหวานมันเค็มอย่างไร จะอร่อยหรือไม่อร่อย ก็ย่อมรู้ได้ด้วยสติปัญญา ถ้ามีการสัมผัส เย็นร้อนอ่อนแข็งก็ย่อมรู้เท่าทัน ไม่หันเหลังเลสงสัย ไม่เข้าไปสกิดใจยึดถือในส่วนที่ชอบ ไม่เกลียดในส่วนที่ชัง ยับยั้งตั้งใจไว้เป็นกลาง เป็นทางนำให้เกิดความสงบ เพราะตัดความยินดียินร้าย อาการที่มารู้เท่าทัน ด้วยความเป็นใหญ่โดยมีสติกับปัญญาเป็นใหญ่ ในเวลาที่ตาเห็นรูป หูได้ยินเสียง ดังนี้เป็นต้นแล้ว ย่อมเป็นเหตุให้เกิดความสงบ สงบกาย สงบวาจา ก็เป็นศีล สงบใจก็เป็นสมาธิ จะเห็นได้ว่าความสงบนั้น เป็นส่วนผล ที่เกิดมาจากเหตุ ถ้าทำเหตุไม่ถูกต้อง ความสงบก็จะเกิดขึ้นไม่ได้ ก็อะไรเล่าที่จะเป็นเหตุให้เกิดความสงบ

ในที่นี้จะได้ชี้แจงถึงเหตุที่ให้เกิดความสงบอันเนื่องมาจาก ทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี

และปัญญาบารมี ทานบารมีเป็นเหตุให้เกิดความสงบได้อย่างไร จะเห็นได้ว่า จากการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งในยามปกติและในยามคับขัน ทางการให้ความช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ด้วยไมตรีจิต ช่วยแก้ไขความยุ่งยากสับสน ให้สงบลงได้ โดยเฉพาะในการบริจาคเสียสละของคน ๆ หนึ่ง ผู้ที่เสียสละนั้น เมื่อมาระลึกถึงความเสียสละของตน ก็ย่อมเกิดความสงบ ตัดความกังวลใจ ระลึกถึงทีไรก็ได้รับความร่าเริงบันเทิงใจ ในผลแห่งการกระทำว่าได้ทำในสิ่งที่ควรทำ ว่าได้ให้ในสิ่งที่ควรให้ นี้เป็นทานบารมี ถ้าได้ให้ด้วยการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เช่น สร้างโรงเรียน สร้างโรงพยาบาล สร้างสาธารณกุศล สร้างถนนหนทาง ให้ความสะดวกในการประกอบอาชีพของประชาชนชื่อว่าทานอุปบารมี ถ้าให้ด้วยความเสียสละ เช่นบริจาคโลหิต บริจาคดวงตา บริจาคอวัยวะของตน เพื่อช่วยให้คนอื่นมีความสุข สละได้แม้กระทั่งชีวิตของตน เพื่อรักษา

ความเป็นธรรม อย่างนี้เรียกว่า ทานปรมัตถบารมี การบริจาคทานจึงมี ๓ ชั้น ดังกล่าวมานี้

แม้ในการรักษาศีลก็เช่นเดียวกัน มีการรักษา ๓ ชั้นตามแต่สติและกำลังของตน ความพยายามรักษากายวาจาของตนให้เรียบร้อย ไม่ทำลายประโยชน์ตน ไม่ทำลายประโยชน์ผู้อื่นอย่างนี้ เรียกว่า ศีลบารมี ถ้ารักษาศีลด้วยความเข้าใจว่า ความไม่เบียดเบียนกันเป็นสุขในโลกแล้วพยายามปฎิบัติตามความเข้าใจนั้น แม้จะมีสิ่งยั่วยุนำพาให้เห็นเป็นว่าจะเป็นความสุขแก่ตัวโดยส่วนเดียวเช่นนี้ก็ไม่ยอมทำตามความเข้าใจนั้น ด้วยมุ่งเพื่อจะให้เกิดความสุขทุกหมู่ทุกเหล่า อย่างนี้เรียกว่า ศีลอุปบารมี การรักษาศีลเว้นได้ขาดด้วยอำนาจของความเห็นที่เป็นประโยชน์ส่วนรวม ไม่ยอมตนเป็นทาสของอำนาจเงินหรือตัณหา พยายามทำความดีด้วยเห็นแก่ความดีตลอดไป เห็นตรงตามความจริงว่า เงินคงเป็นเงิน เงินมิใช่ความดี เช่นนี้เรียกว่า ศีลปรมัตถบารมี

ในการบำเพ็ญเนกขัมมบารมีนั้น ก็ด้วยเห็นว่าการอยู่ในสังคมมีแต่ปัญหาหมักหมมมากขึ้น เพราะต่างจิตต่างใจไม่สามารถที่จะทำความดีให้แก่ตนได้ ก็ปลีกตัวออกจากสังคมนั้น ด้วยการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่เกี่ยวข้องกับสังคมที่เป็นเหตุจูงใจไปในทางชั่วต่าง ๆ อย่างนี้เรียกว่าเนกขัมมบารมี เมื่อปลีกตัวออกได้จากสังคมก็พยายามเร่งรัดขจัดความเศร้าหมองทางใจ ด้วยการทำทาน รักษาศีล บำเพ็ญภาวนาให้ยิ่งยวดยิ่งขึ้น เป็นเนกขัมมอุปบารมี ถ้าพิจารณาเห็นว่าการตัดขาดจากสังคมนั้น เป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น ก็สามารถนำตนไม่ข้องแวะกับสังคมเช่นการเข้าอยู่ในป่าหาความวิเวกปฏิบัติกรรมฐานด้วยการพิจารณาวัตถุอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น สีเขียวสีเหลือง นำมาเป็นอารมณ์ อย่างนี้เรียกว่า สมถกัมมัฏฐาน หรือพิจารณาให้เห็นตามความเป็นจริงว่า ทุกสิ่งทุกอย่าง มันไม่เที่ยง เกิดแล้วก็สลายไป

ได้กล่าวมาแล้วว่า ทิฏฐิความเห็นเป็นเหตุแห่ง

ความไม่สงบ เนื่องมาจากทั้งสองฝ่ายต่างมีความเห็นไม่ตรงหรือไม่ลงกัน ก่อให้เกิดความเสียหายสุดที่จะพรรณนา เมื่อพิจารณาตามแนวธรรมจะเห็นได้ว่า ความเห็นผิดของทั้งสองฝ่ายนั้น เนื่องมาจากข้อมูลเหล่านี้ คือ

ไม่พึ่งเหตุผลถือเอาแต่ทิฏฐิความเห็นความนิยมของตนเป็นใหญ่ เข้าใจตนเองว่าเป็นฝ่ายถูก ไม่มีฝ่ายผิด

คบหาแต่มิตรเลวมิตรชั่วพาให้หลงผิด

ไม่รู้เห็นในความจริงตามความเป็นจริง

ไม่พิจารณาให้แยบคายขาดโยนิโสมนสิการ

บุคคลผู้เป็นผู้นำไม่ว่าจะเป็นผู้นำประเทศหรือผู้นำครอบครัว ครอบครัวนั้นจะเล็กหรือใหญ่ก็ตาม ถ้าผู้นำพึ่งแต่ข้างคนชั่วขาดเหตุผลเอาทิฏฐิความเห็นของตนเป็นใหญ่ ไม่พึ่งทางเหตุผล ซ้ำร้ายชอบคบแต่มิตรชั่ว มิตรที่มีความเห็นแต่ในทางชั่ว ก็ย่อมนำพาให้ครอบครัวนั้นประเทศนั้นมีแต่จะล่มจมลง

ไปโดยลำดับ กับไม่ยอมแสวงหาความจริง ไม่ศึกษาทำความรู้ให้กระจ่างในความจริงของโลก โลกซึ่งความจริงก็มีอยู่ที่ต้องหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงแปรไปตามสภาพของความจริง เพราะความรู้ที่รู้ของไม่จริงจึงเป็นเหตุให้ถือทิฏฐิมานะเข้าหากันไม่ยอมกันจึงเป็นเหตุแห่งความไม่สงบ เมื่อไม่มีความสงบก็กลายเป็นสงครามระหว่างชาติระหว่างประเทศ เหตุเล็กน้อยกลายเป็นเรื่องใหญ่โตไป เมื่อพิจารณารู้เหตุที่มาของความไม่สงบเช่นนี้แล้ว แก้ไขที่เหตุอันเป็นตัวสำคัญคือทิฏฐิความเห็น ทำความเห็นให้ตรงกันฟังเหตุผลของกันและกันทั้งสองฝ่ายแล้ว ย่อมตกลงกันได้ แสดงให้เห็นว่าเหตุแห่งความสงบนั้นมีอยู่ในเมื่อทุกฝ่ายได้พยายามใช้ข้อมูลเหล่านี้ คือ

ฟังเหตุผลของกันแลกันมุ่งถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นใหญ่

มีเพื่อนมิตรสหายเป็นคนดี เป็นบัณฑิต รู้จักประโยชน์มิใช่ประโยชน์

รู้ถึงความจริงว่าทุกสิ่งทุกอย่างล้วนมีเหตุก่อให้เกิดแล้วก็เปลี่ยนแปลงแปรปรวนได้

รู้จักพิจารณาให้แยบคายด้วยโยนิโสมนสิการ

อันผู้มีทิฏฐิความเห็นที่ประกอบด้วยคุณสมบัติเหล่านี้ ย่อมชักจูงให้มีความเห็นที่ถูกต้องเป็นธรรมเป็นประโยชน์ ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะ ระลึกได้เท่าทันต่อท่าทีของเหตุการณ์ สามารถบริหารตนหมู่คณะประเทศชาติให้ผ่านพ้นจากอุปสรรค จากภัยทั้งภายในและภายนอก ผู้มีสติสัมปชัญญะชื่อว่ามีพื้นฐานทางใจดี เป็นลักษณะของผู้ไม่ประมาท ซึ่งองอาจกล้าหาญ ด้วยหิริความละอาย โอตตัปปะความเกรงกลัวสิ่งที่ชั่วร้ายไร้ประโยชน์ ไม่กระทำในสิ่งที่เป็นโทษแก่ตนแลคนอื่น กระทำการสิ่งใดก็กระทำด้วยความสำรวมระวัง ด้วยการรู้จักใช้ตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ ที่เรียกว่าอินทรียสังวร เป็นอินทรียสัมปันโน ผู้สมบูรณ์ด้วยอินทรีย์ มีความรู้เป็นใหญ่เป็นเหตุให้เกิดความสงบ สงบกาย สงบวาจา เป็น

ศีลสังวร หรือเป็นศีลบารมี นำใจให้ออกจากความวุ่นวาย สับสนจนมีความสงบ ก็เป็นเนกขัมมบารมี ความรู้ในการกระทำเช่นนี้ เป็นปัญญาบารมี ผู้เช่นนี้ได้ชื่อว่าผู้สงบและยินดีในความสงบ ผู้ปฏิบัติตนดังนี้แหละชื่อว่าชนะมารพร้อมทั้งพาหนะของมาร

มารนั้นได้กล่าวมาแล้วว่า มีถึง ๕ อย่าง คือ ขันธมาร กิเลสมาร อภิสังขารมาร มัจจุมาร และเทวปุตตมาร

ในการที่จะเอาชนะมารเหล่านี้ ท่านให้ฝึกอินทรีย์ทั้งหก คือ มีสติอยู่ที่ตาในเวลาดูเวลาเห็น ระวังมิให้เป็นทาสของตา มีสติอยู่ที่หู ในเวลาฟังเวลาได้ยิน ระวังมิให้เป็นทาสของหู มีสติอยู่ที่จมูกอยู่ที่ลิ้นอยู่ที่กายและใจ ระวังมิให้เป็นทาสของจมูก ลิ้น กายและใจ ระวังไว้จนรู้เท่าทันทุกอินทรีย์ มีสติเป็นใหญ่ เป็นสตินทรีย์ เข้ากำกับนับได้ว่า สัทธินทรีย์ ปัญญินทรีย์คู่หนึ่ง วิริยินทรีย์คู่กับสมาธินทรีย์ เมื่อผู้ปฏิบัติมาสมบูรณ์ด้วยอินทรีย์เช่นนี้ ชื่อว่า

สามารถเอาชนะมารได้บ้างตามสติตามกำลังของการปฏิบัติ ถ้ามีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ด้วยหิริความละอาย โอตตัปปะความเกรงกลัว เป็นผู้สงบแล้วด้วยความสำรวมในศีลเป็นศีลสังวร ย่อมเพิ่มอินทรีย์ให้มีกำลังเป็นใหญ่ ย่อมเอาชนะทั้งมารทั้งพาหนะของมาร เมื่อรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ เข้ามายั่วมายวนมาจูงใจอย่างไรก็สามารถเอาชนะได้ทุกวิถีทาง

ผู้เอาชนะมารด้วยความสงบเช่นนี้ ย่อมทรงกายไว้ในที่สุด กล่าวคือ ถือสาระในกายไว้ได้ เพราะมีกายจึงมีอินทรีย์ ถึงมีกายมีอินทรีย์แต่ไม่สำรวมอินทรีย์ ฝึกอินทรีย์ไม่ได้ กายนี้ก็ไร้สาระ เพราะมิได้ประโยชน์อะไรจากกาย แต่เมื่อฝึกหัดจนสำรวมอินทรีย์ ใช้อินทรีย์ความเป็นใหญ่ให้ถูกทาง ก็ชื่อว่าได้สาระประโยชน์จากกายย่อมทรงกายไว้เพื่อประโยชน์ตนประโยชน์ผู้อื่น

สรุปเทศนานี้ได้ใจความว่า

ความไม่สงบเกิดจากทิฏฐิความเห็น
ความเห็นผิดให้เกิดสงคราม
สงครามให้เกิดผลเสียหายใหญ่หลวง
ความเห็นที่ถูกต้องมาจากข้อมูลที่ได้ฟังในทางถูก
ความเห็นที่ถูกเป็นเหตุให้เกิดความสงบ
ความสมบูรณ์ด้วยอินทรีย์และความสงบ
เป็นเหตุให้เอาชนะมารพร้อมทั้งพาหนะของมาร
ได้

ดังมีอรรถาธิบายมาด้วยประการฉะนี้.

ร. พ. มหามกุฏราชวิทยาลัย หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพ ฯ
นายพินิจ อู่สำราญ ผู้พิมพ์โฆษณา ๒๓/๓/๒๕๑๖

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย
ถนนพระสุเมรุ หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร โทร. ๘๑๗๗๘๐
นายพินิจ คู่สำราญ ผู้พิมพ์โฆษณา พ.ศ. ๒๕๑๙